

**Eesti kümnes ja üheteistkümnes perioodiline aruanne
rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise
konventsiooni täitmise kohta**

Jaauar 2013

I. SISSEJUHATUS

1. Aruanne on esitatud ÜRO rahvusvahelise konventsiooni rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta artikli 9 alusel. Nimetatud artikli kohaselt on konventsiooni osalisriigid kohustatud esitama ÜRO peasekretärile perioodilisi aruandeid konventsiooni elluviimiseks rakendatud abinõude ja saavutatud edu kohta. ÜRO rahvusvaheline konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta jõustus Eesti Vabariigi suhtes 20. novembril 1991. Eesti esitas oma konsolideeritud esimese, teise, kolmanda ja neljanda aruande veebruaris 1999, viienda perioodilise aruande mais 2002, kuuenda ja seitsmenda perioodilise aruande novembris 2004 ning kaheksanda ja üheksanda perioodilise aruande juulis 2009. Oma 77. istungjärgul 19. ja 20. augustil 2010 arutas ÜRO rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise komitee Eesti üheksandat ja kümnendat perioodilist aruannet ning võttis 26. augustil 2010 vastu lõppjärelused.
2. Käesolev aruanne kajastab seadusandlikke, haldus- ning muid abinõusid, mida on võetud kasutusele konventsioonis sätestatud õiguste elluviimiseks. Aruande koostamisel on tuginetud aruannete koostamise juhtnõoidele. Samuti on arvesse võetud komitee poolt Eesti kaheksanda ja üheksanda perioodilise aruande arutamise käigus esitatud küsimusi ja ettepanekuid. Eritähelepanu on pööratud komitee poolt lõppjäreldestes ja lisaküsimustes osutatud muret tegevatele asjaoludele.
3. Aruande koostamisse on olnud kaasatud Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium ja Kultuuriministeerium.
4. Aruanne kajastab perioodi 2008-2012. Statistika on esitatud olenevalt selle kättesaadavusest 2008- 2012. aasta seisuga.
5. Üheksanda ja kümnenda perioodilise aruande lõppjäreldestes tunnustas komitee, et aruanne käsitles muret tegevaid asjaolusid ja soovitusi, mida komitee oli nimetanud eelmistes lõppjäreldestes, ning märkis samuti heakskiitvalt ära vabaihenduste kaasamise aruande koostamisse ja viitamise nende kommentaaridele. Eesti Valitsus jätkab seda tava ning on kaasanud ka selle aruande koostamisele Eestis tegutsevaid vabaihendusi.
6. Eesti kümnes ja üheteistkümnnes aruanne edastati kommenteerimiseks ning ettepanekute tegemiseks kolmele vabaihendusele: Eesti Inimõiguste Keskusele, Inimõiguste Instituudile ja Inimõiguste Teabekeskusele, kes kõik ka tagasisidet andsid. Vabaihenduste esitatud informatsioon ning nende tõstatatud probleemid on aruandes kajastatud.
7. Rahvusvahelistele organisatsioonidele esitatud Eesti aruanded avaldatakse Välisministeeriumi veebilehel (<http://www.vm.ee>) ning on kõigile kättesaadavad alates nende esitamisest asjakohastele organisatsioonidele. Käesolev aruanne koostatakse eesti keeles ja tõlgitakse inglise keelde ning Välisministeeriumi veebilehel avaldatakse aruanne nii eesti kui ka inglise keeles. Samuti on komitee viimased lõppjäreldestes veebilehel avaldatud eesti ja inglise keeles.
8. Aruande ning selles käsitletud teemade arusaadavuse huvides on informatsioon esitatud artiklite kaupa, samuti on vastused komitee küsimustele esitatud asjakohast teemat käsitleva artikli juures.

II. INFORMATSIOON ARTIKLITE 2-7 KOHTA

Artikkel 2

9. Eesti pöörab endiselt olulist tähelepanu inimõiguste ja põhivabaduste kaitsmisele nii seadusandlike kui ka muude meetmetega. Eesti on alati hukka mõistnud rassilise diskrimineerimise ning püüdnud ellu viia rassilise diskrimineerimise likvideerimise poliitikat.

10. Eesti on liitunud Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooniga, mis jõustus Eesti suhtes 1998. aasta 1. veebruaril. Vähemusrahvuste kaitse raamkonventsioon kui rahvusvahelise õiguse instrument on Eesti Vabariigi põhiseaduse § 3 kohaselt Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

11. Ühinedes Euroopa Nõukogu vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooniga, on Eesti võtnud endale kohustuse „edendada sallivuse ja kultuuridevahelise dialoogi vaimu, soodustada kõigi riigi elanike vastastikust lugupidamist ja mõistmist ning koostööd, sõltumata inimeste etnilisest, kultuurilisest, keelelisest või religioossest identiteedist, eriti hariduse, kultuuri ja meedia vallas“.

12. Need põhimõtted sisalduvad ka Eesti lõimumiskavas 2008-2013 (vt pkt 59-65 allpool), milles on lähtutud eeldusest, et ühiskonnas toimuv lõimumine on kahepoolne protsess, mis tugineb demokraatlikule osalusele ning lähtub ühelt poolt põlisrahva keele, kultuuritraditsioonide ja väärtuste austamisele siin elavate rahvusvähemuste ning uusasukate poolt, ning teiselt poolt põlisrahva lugupidamisele ja sallivusele vähemusrahvuste kultuurilise omapära suhtes.

13. Rassilise diskrimineerimise keelu põhialused antakse põhiseaduses. Täpsemalt reguleeritakse diskrimineerimise küsimusi võrdse kohtlemise seaduse, soolise võrdõiguslikkuse seaduse, töölepingu seaduse, karistusseadustiku ja muude õigusaktidega.

14. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku pädevuses on muu hulgas jälgida võrdse kohtlemise seaduse ja soolise võrdõiguslikkuse seaduse nõuete täitmist; nõustada ja abistada isikuid diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel ning anda arvamusi võimaliku diskrimineerimise aset leidmise kohta isikute avalduste alusel või talle laekunud teabe põhjal omal algatusel. Lisaks avaldab volinik aruandeid soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta ning võtab tarvitusele meetmeid võrdse kohtlemise ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.

15. 2009. aastal muudeti soolise võrdõiguslikkuse seadust eesmärgiga viia soolise võrdõiguslikkuse seaduses kasutatavad otsese ja kaudse diskrimineerimise ning seksuaalse ahistamise definitsioonid kooskõlla Euroopa Liidu (EL) asjakohaste direktiividega ning lisada seadusesse soolise ahistamise definitsioon. Muus osas võrdse kohtlemise seaduse ja voliniku tegevuse kohta viitame eelmise aruande punktidele 12-15.

16. Sotsiaalministeeriumi soolise võrdõiguslikkuse osakonna ülesandeks on koordineerida võrdse kohtlemise alast tööd erinevate riiklike asutuste ja seaduseelnõude piires. Võrdse kohtlemise seaduse § 14 kohaselt lasub kõigil ministeeriumitel kohustus jälgida oma valitsemisala piires selle seaduse nõuete täitmist ning teha võrdse kohtlemise põhimõtte edendamisel koostööd teiste isikute ja asutustega. Võrdse kohtlemise põhimõtteid peab silmas pidama poliitikate väljatöötamisel nii

oma personali kui ka elanikkonna olukorda peegeldavate andmete kogumisel ja töötlemisel. Ühtlasi on ministeeriumitel kohustus tõsta oma ametnike ja elanikkonna teadlikkust mittediskrimineerimise olemusest.

17. Avaliku teenistuse seaduse 01.01.2009 muudatuse kohaselt peavad riigi- ja kohaliku omavalitsuse ametiasutused tagama isikute kaitse diskrimineerimise eest ning järgima võrdse kohtlemise põhimõtet vastavalt võrdse kohtlemise seadusele ja soolise võrdõiguslikkuse seadusele. Keelatud on teenistuja või teenistusse soovija diskrimineerimine soo, rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi, nahavärvuse, usutunnistuse või veendumuste, vanuse, puude, seksuaalse sättumuse, keeleoskuse, kaitseväeteenistuse kohustuse, perekonnaseisu, perekondlike kohustuste täitmise, sotsiaalse seisundi, teenistujate huvide esindamise või teenistujate ühingusse kuulumise tõttu. Ükskõik missuguse nimetatud tunnuse tõttu diskrimineerimise korral kohaldatakse võrdse kohtlemise seadust või soolise võrdõiguslikkuse seadust. Samas ei peeta diskrimineerimiseks erinevat kohtlemist keeleoskuse alusel, kui selline erinev kohtlemine on lubatud avaliku teenistuse seaduse või keeleseadusega.

18. Vastavalt 2009. aasta 1. juulil jõustunud uuele töölepingu seadusele peab tööandja tagama töötajate kaitse diskrimineerimise eest, järgima võrdse kohtlemise põhimõtet ning edendama võrdõiguslikkust vastavalt võrdse kohtlemise seadusele ja soolise võrdõiguslikkuse seadusele, s.t. töölepingu seaduses endas enam võrdse kohtlemise regulatsiooni ei sisaldu, vaid see on sätestatud ainult võrdse kohtlemise ning soolise võrdõiguslikkuse seadusega.

19. Eesti teeb võrdse kohtlemise alal aktiivset koostööd teiste riikidega. Näiteks, vastavalt Eesti Vabariigi ja Norra Kuningriigi vahelise Norra finantsmehhanismi rakendamist aastatel 2009-2014 käsitleva vastastikuse mõistmise memorandumile rahastatakse nimetatud mehhanismist muuhulgas ka soolist võrdõiguslikkust ning töö ja pereelu tasakaalu käsitlevat programmi. Programmi raames soovitakse muuhulgas luua alused süstemaatiliseks soolise võrdõiguslikkuse alase teadlikkuse tõstmiseks ülikooliõppes, õpetajate põhi- ja täiendkoolituses, samuti ametnike täiendkoolituse raames. Rahastada planeeritakse ka töö- ja pereelu ühitamist toetavaid meetmeid. Eesmärgiks on parandada ka eriti naiste ja meeste töötasu puudutava statistika kogumist ning toetada soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku tegutsemist. Lisaressursi abil plaanib volinik võtta meetmeid, et tõhustada diskrimineerimisvastast õiguskaitsset teadlikkuse tõstmise, diskrimineerimisohvrite abistamise ja diskrimineerimisohvritega tegelevate ametnike võimekuse tõstmise abil. Samuti planeerib volinik meetmeid soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks ning soolise võrdõiguslikkuse süvalaiendamise toetamiseks. Kuigi planeeritava programmi kese on soolisel võrdõiguslikkusel, on mitmese diskrimineerimise teema raames planeeritud programmis tähelepanu pöörata ka teistele, võrdse kohtlemise seaduses nimetatud alustele. Programm on praegusel hetkel hindamisel, loodetav rahastamisotsus tehakse eeldatavalt 2012. aasta jooksul. Programmi sisutegevused kestaksid 2015. aasta lõpuni.

20. Ühiskonna üldise teadlikkuse tõstmiseks soolisest võrdõiguslikkusest ning sellega seotud temadest ja soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku tegevusest ajakohastatakse programmi raames nii Sotsiaalministeeriumi asjakohaseid veebilehti kui ka voliniku kodulehekülge.

Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku statistika

21. Soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik võtab vastu isikute kaebusi ning esitab pöördumiste korral arvamusi võimalike diskrimineerimisjuhtumite kohta.

22. Voliniku poole pöördumiste senine statistika näitab, et Eesti ühiskonnas ollakse voliniku institutsiooni olemasolust teadlikud. Samuti võib 2009. aastast toimunud pöördumiste järsust tõusust järeldada, et märkamatuks ei jäänud ka võrdse kohtlemise seaduse jõustumine ning sellest tulenevalt voliniku pädevuse laienemine teistele võrdse kohtlemise alustele lisaks soole.

Tabel 1: voliniku poole pöördumiste statistika 2009-2011

	2009	2010	2011
Pöördumiste koguarv	161	288	358
... neist etnilise päritolu või rassi alusel diskrimineerimisega seotud pöördumisi	11	15	26
... neist etnilise päritolu või rassi alusel diskrimineerimise kahtlusega seotud kaebusi	11	15	26
... neist kaebuste arv, mille puhul volinik tuvastas rahvuse või rassi alusel diskrimineerimise	2	2	8

23. Enamik antud kaebustest puudutas diskrimineerimist tööturul või olid seotud keeleoskuse madala tasemega, mille puhul tunti end diskrimineerituna.

24. Rassismi alusel diskrimineerimise kaebuseid esitati aastal 2011 kokku kaks: 1) Avaldaja hinnangul oli ajalehes avaldatud artikkel, mille kohaselt mittetulundusühing ei pakkunud kolmandast riikidest pärit kodanikele võimalust pakutavatest teenustest osa saada, rassistlik ning ettevõtte diskrimineeris isikuid nende rahvuse tõttu. 2) Avaldaja väitel ei lubatud teda siseneda toitlustusettevõttesse, mistõttu ta kahtlustas, et tegemist oli diskrimineerimisega tema rassi ja nahavärvuse tõttu. Esindusorganisatsiooni liikmena edastas ta ka teise isiku avalduse, milles isik oli nõrkinud talle samas toitlustusasutuses osaks saanud halvast kohtlemisest.

25. Mitmese diskrimineerimise juhtumite kohta, millest üldjuhul on üks diskrimineerimise alus rahvus, on andmed olemas viimase kahe aasta kohta 2010. aastal oli pöördumisi 5, millest kaebusi 4 ja 2011. aastal pöördumisi 16, millest kaebusi 9.

26. Voliniku tegevus on leidnud ka laia meediakajastust.

27. Sotsiaalministeerium koordineerib võrdse kohtlemise alast tööd kaasrahastades Euroopa Komisjoni programmi PROGRESS. PROGRESSi mitte-diskrimineerimise projekti „Erinevus rikastab“ viib läbi Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituut ja seda kaasrahastab EL, Sotsiaalministeerium ning Tallinna Tehnikaülikool.

28. Programmi PROGRESS eesmärk on olnud suurendada EL-i toetust liikmesriikide võetud kohustustele ja jõupingutustele. Seetõttu hõlmab programm PROGRESS järgmisi meetmeid:

asjakohaste poliitikavaldkondade analüüs ja poliitiline nõustamine; asjakohaste poliitikavaldkondadega seotud EL-i õigusaktide rakendamise jälgimine ja aruannete koostamine; EL-i eesmärkide ja prioriteetidega seotud kogemuste vahetamise ning liikmesriikidevahelise teabevahetuse ja vastastikuse toetamise edendamine; arvamuste vahetamine huvirühmade ja kogu ühiskonna vahel.

29. Eesti viib PROGRESS programmi raames läbi diskrimineerimisvastast projekti „Erinevus rikastab“, mille eesmärk on ksenofoobia- ja rassismivastane võitlus. 2009. aasta üks programmi prioriteetidest oli rassismi ja ksenofoobia ohust teadlikkuse tõstmine ning mitte-diskrimineerimise alane tegevus seoses vähemusrahvustega Eestis. Samuti viidi aasta vältel läbi meediakampaania. 2012. aasta „Erinevus rikastab“ üks eesmärke oli võrdse kohtlemise rakendamine erasektoris, mislähki tahetakse välja töötada koos ettevõtetega tegevuskavad, millega tagada vähemuste õigused ja erinevustega arvestamine ettevõtetes. Sellega seoses toimub 2012. aasta lõpus ka kokkuvõttev konverents antud teemal.

30. Alates 2007. aastast on PROGRESS programmi projekti raames koolitatud välja võrdse kohtlemise eksperte, kelle pädevuseks on anda oma ekspertteadmisi edasi ka erinevatele ettevõtetele. Võrdse kohtlemise alaseks teavitamiseks on pidevalt uuendatud erinevusrikastab.ee veebilehekülge, mis on kättesaadav ka inglise ja vene keeles ning millele on üles pandud teemakohaseid uuringuid ja raporteid. Veebileheküljel on kättesaadavaks tehtud Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituudi poolt välja antud võrdse kohtlemise seadust ja mitte-diskrimineerimist käsitlev käsiraamat. Lisaks sellele on igal aasta toimunud „Erinevus rikastab“ nädal temaatiliste näituste ja filmiprogrammidega.

31. Komitee lõppjäreldeste punkti 21 kohta teavitame, et Eestil ei ole kavas liituda võõrtöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse rahvusvahelise konventsiooniga. Eesti kaalub liitumist UNESCO konventsiooniga diskrimineerimise vastu hariduses. Rõhutame, et põhiseaduse, võrdse kohtlemise seaduse ja teiste seadustega on Eestis isiku kaitse diskrimineerimise eest tagatud.

32. Võrreldes eelmise aruandega ei ole diskrimineerimisvastane seaduslik raamistik muutnud. Karistusseadustikuga on sätestatud karistused sotsiaalse vaenu õhutamise (§ 151), võrdõiguslikkuse rikkumise (§ 152) ning pärilikkusriskide alusel diskrimineerimise eest (§ 153).

33. Vastuseks komitee lõppjäreldeste punktile 11 selgitame, et Justiitsministeerium on algatanud karistusseadustiku muutmise menetluse. Eelnõu kohaselt muudetakse karistusseadustiku §-s 152 sisalduvat rühmatunnuste loetelu, millest lähtuvalt pärilikkusriskid (senine § 153) hõlmatakse §-ga 152. Kavandatava muudatuse eesmärk on muuta karistatavaks diskrimineerimine kodakondsuse, rahvuse, rassi, kehalise tunnuse, terviseseisundi, pärilikkusriski, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste, varalise või sotsiaalse seisundi alusel.

34. Eestis on põhiseadusliku korra kaitse ülesanne politseil, eelkõige Kaitsepolitseiametil. Kaitsepolitseiametil on kohustus tegeleda äärmuslikult meelestatud rühmituste või isikute tegevuse ennetamise, tõkestamise ja avastamisega. Mainitud tegevus võib hõlmata rassilise vihkamise õhutamist või terrorismi või konstitutsioonilise korra või riigi territoriaalse terviklikkuse jõuviisilist muutmist.

35. Vastuseks komitee lõppjäreldeuste punktis 18 esitatud soovitudele teatame, et Politsei- ja Piirivalveamet ei ole registreerinud karistusseadustiku §-de 151–153 tunnustele vastavaid kuritegusid ajavahemikul 8. ja 9. perioodi aruande esitamisest kuni käesoleva hetkeni (2009. aasta kuni 2012. aasta 6 kuud). Mainitud vahemikus jooksul on jäetud kriminaalmenetlus alustamata KarS § 151-153 alusel kokku 11 korral. Kõikidel juhtudel oli aluseks § 151. Kriminaalmenetluse alustamata jätmise põhjuseks oli koosseisupärase vaenu õhutava teo puudumine, s.o kuriteokaebuses ei esinenud KarS §§-ides 151-153 kirjeldatud tegu.

36. Politsei- ja Piirivalveametis on eelmise aruandeperioodi lõpust kuni 31.07.2012 karistusseadustiku § 151 lõike 1, 3 alusel registreeritud kolm ja § 152 lõike 1 alusel kaks väärteoasja. § 153 lõike 1 alusel ei ole registreeritud ühtegi väärteoasja. Kogu perioodi jooksul on menetlus lahendiga lõpetatud ühel juhul (2011. a), § 151 lõike 1 alusel, kus leiti, et internetikommentaariid olid oma sisult erinevate rahvuste ja ühiskonnakihtide vahel vihkamist ja vägivalda õhutavad ja seega pandi toime vaenuõhutamist käsitlev süütegu, mille eest määrati 100 euro suurune rahatrahv.

37. Politsei poolse ennetustegevuse eesmärgiks on korrarikkumiste ära hoidmine ja ohu tõrjumine. Elanikkonnale tutvustatakse mitmesuguseid võimalusi, kuidas osaleda kuritegevuse tõkestamises. Vägivald (sh lähisuhtevägivald ja kiusamiskäitumine lasteasutustes) on üks sisejulgeoleku tegevusvaldkonna prioriteetsetest ennetussuundadest 2012-2015. a Teised prioriteetsed valdkonnad hõlmavad liiklust, varavastaseid süütegusid, sõltuvusaineid, uppumissurmi, määratlemata kodakondsuse vähendamist, tähtsat isiklikku dokumenti ning internetis või selle vahendusel toime pandud süütegusid. Politsei- ja Piirivalveamet koostab jätkuvalt iga-aastase süüteoennetusliku tegevuse aastaplaani, mille eesmärgiks on koondada üle-eestilised süüteoennetuslikud tegevused ning juhinduda politseiliste tegevuste kavandamisel valminud kaardistusest. Näiteks 2011. a oli kõikidest süüteoennetusprojektidest 13% suunatud vägivalla ennetamisele ning 2012. a vastavaks eesmärgiks on 15%.

38. Lisaks olemasolevatele seadustele on politseis 2010. a kehtestatud täiendavad sisemised juhendid politseitöö reguleerimiseks, mis puudutavad politsei tegevusi seoses lastega ning lähisuhtevägivalla juhtumitega. Politsei on kohustatud arvestama juhtumiga kokku puutunud isiku isiksuse, ea, soo, rassi, usuliste tõekspidamiste, rahvuslike ja sotsiaalsete eripärade ning muude individuaalsete eripäradega.

39. Siseministerium ja tema valitsemisala asutused lähtuvad tegevuste kavandamisel muuhulgas Justiitsministeriumi eestvedamisel ja asjaomaste haruministeriumite koostöös valminud „Vägivalla vähendamise arengukava aastateks 2010–2014“ toodud eesmärkidest. Seega on politsei vägivalla ennetamise alased tegevused on osa riiklikust „Vägivalla vähendamise arengukavast 2010–2014“, mille tulemusel loodi 2010. a alguses kõikides Politsei- ja Piirivalveameti piirkondlikes struktuuriüksustes (prefektuurides) lastekaitseteenistused, et tagada parem alaealiste vastu toime pandud raskete kuritegude menetlemine; on kaasajastatud laste ülekuulamistoad, käivitatud veebipolitsei projekt alates 1. juunist 2011. a. Veebipolitseinikud annavad nõu interneti suhtlusportaalides ja foorumites, kus neil on avatud oma nime ja näoga ametlikud kontod. Läbi on viidud väiksemaid ennetustegevusi ja projekte kogukonnale. Tegevuste kaudu pööratakse muuhulgas tähelepanu rassilisest, rahvuslikust ja sotsiaalsest eripärast tulenevate probleemide ennetamisele. Alaealistele suunatud ennetustegevuse elluviimiseks peab selleks üldjuhul olema

ametnikel eraldi ettevalmistus ja seetõttu viivad ennetuslikke tegevusi peamiselt läbi noorsoopolitseinikud. Politsei- ja Piirivalveamet teeb koostööd MTÜga Ohvriabi ning koostöö on reguleeritud organisatsioonidevahelise koostöökokkuleppega.

40. Politsei on avatud dialoogiks ja suhtlemiseks, et vältida võimalikke konflikte rassilise diskrimineerimise ohvrite või võimalike ohvritega ning rassist lähtuvat vägivalda nende gruppide ja teiste isikute suhtes. Ennetustegevuse kavandamisel arvestatakse kultuuriliste erisustega vastavates piirkondades valides sobivaid isikuid ja kanaleid sõnumite edastamiseks ja koostöö soodustamiseks. Eraldi on suunatud etniliste vähemuste osas ennetustegevusi vene keelt kõnelevale elanikkonnale, peamiselt Ida-Virumaal ja Harjumaal. Ennetustöö läbiviimisel võetakse arvesse piirkondlikku eripära ning lähtuvalt sihtrühma valikust viivad võimalusel tegevusi ellu sarnase etnilise ja keelelise päritoluga politseiametnikud. Politsei ennetustegevuse eelarve on alates 2010. a olnud tõusutrendis.

41. Politsei- ja Piirivalveameti ning Kaitsepolitseiameti ametnike tegevuse vastu ei ole esitatud kaebusi seoses rassismi, rassilise diskrimineerimise, ksenofoobia või muu sarnase sallimatuse juhtumitega.

42. Endiselt tegutseb Justiitsministeeriumi struktuuris üksus, mille põhieesmärkideks on valmistada valitsusele ette kriminaalpoliitilisi otsuseid ja teostada tulemusjärelvalvet, s.o analüüsida kriminaalasutuste tegevust, et saada teada, kas ja kuidas valitsuse poliitikat ellu viiakse.

43. Siiani tegutseb ka 1993. aastal valitsuse ellukutsutud Kriminaalpreventsiooni Nõukogu (uue nimetusega Kuriteoennetuse Nõukogu).

44. Kuni aastani 2018 kehtivad 2010. aastal Riigikogu heaks kiidetud "Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018". Selle dokumendiga määratakse kriminaalpoliitika ühtsed põhimõtted ja eesmärgid, mida peavad avaliku võimu kandjad arvestama oma tegevuse kavandamisel. Kriminaalpoliitika arengusuundade p 9 kohaselt pööratakse tähelepanu võimalikele tulevikuriskidele ning valmisolekule Eestis seni veel tundmatute või vähe levinud rassilise, etnilise ja religioosse taustaga probleemide, näiteks sundabielud, aumõrvad, inimkaubanduse sihtriigiks saamine, ennetamiseks ning neile reageerimiseks.

45. Komitee soovitas oma lõppjärelduste punktis 10 kaaluda sellise riikliku inimõiguste asutuseasutamist, mis oleks kooskõlas „Inimõiguste edendamise ja kaitse riiklike asutuste staatust ja tegevust reguleerivate põhimõtetega”.

46. Eestis täidab õiguskantsler enamikke riikliku inimõiguste kaitse asutusefunktsioone. Õiguskantsler ei ole küll akrediteeritud vastavalt Pariisi põhimõtetele, kuid õiguskantsleri tegevus järgib suures osas Pariisi põhimõtteid. Õiguskantsleri institutsioon on loodud põhiseadusega ning õiguskantsler lähtub oma tegevuses üksnes tema tegevust reguleerivast seadusandlusest ja muudest õigusnormidest ning oma südametunnistusest. Õiguskantsler ei allu ühelegi riigiametnikule ega - asutusele.

47. Õiguskantsleril on mitmeid juriidilisi tagatise, mis kindlustavad tema sõltumatuse. Tema sõltumatuse tagab ka keeld olla mõne teise riigi-, kohaliku omavalitsuse või avalik-õigusliku

juriidilise isiku ametis, osaleda erakonna tegevuses, kuuluda äriühingu juhatusse, nõukogusse või järelevalveorganisse ja osaleda ettevõtluses. Õiguskantsler on oma tegevuses teistest riigivõimukandjatest sõltumatu.

48. Õiguskantslerist on kujunenud tuntud ja tunnustatud ametiisik, kelle seisukohtadega arvestavad nii rahvas, poliitikud kui ka riigiametnikud. Oma menetlustes on õiguskantsler korduvalt leidnud, et riigi tegevus on läinud vastuollu põhiseaduse või muu seadusega või rikkunud muul viisil kaebajate õigusi. Avalik võim täidab enamasti kõik õiguskantsleri soovitusel ja ettepanekud vastuvaidlemata.

49. Õiguskantslerit usaldab valdav enamuse elanikkonnast. Õiguskantsleri usaldusreiting on viimaste aastate lõikes olnud stabiilne, ulatudes 68-73%-ni elanikkonnast.

50. Vabaühendus Inimõiguste Keskus on teinud kriitikat, et õiguskantsleri institutsiooni ei saa käsitada riikliku inimõiguste asutusena. Inimõiguste Keskuse hinnangul ei vasta õiguskantsleri institutsioon riikliku inimõiguste nõuetele eelkõige büroo koosseisu ega ka selle mandaadi osas. Samas tunnustab Inimõiguste Keskus Õiguskantslerit kui inimõiguste kaitsjat laste ombudsmanina, erinevate sõnavõttude eest meedias ja Riigikogus, väärkohtlemise ennetamise alase ning muu sellesarnase tegevuse eest. Inimõiguste Keskus on soovitanud riigil põhjalikult analüüsida õiguskantsleri institutsiooni ümberkujundamise võimalikkust Pariisi põhimõtetele (*Paris principles*) vastavaks riiklikuks inimõiguste kaitse organisatsiooniks ning juhul kui see ei osutu võimalikuks, vastava asutuse loomist.

Eesti lõimumiskava (2008–2013)

51. 2011. a rahvaloendusel määratles ennast eestlasena 889 770 inimest (68,7% vastanutest) ja venelasena 321 198 inimest ehk 24,8 %. Muude rahvuste esindajatena määratles end 63 924 inimest ning 19 344 rahvaloendusel loendatud inimese rahvus on teadmata. Võrreldes eelmise rahvaloenduse andmetega on eestlaste osatähtsus rahvastikus suurenenud ning samas venelaste osakaal vähenenud vähem kui ühe protsendipunkti võrra. Viimase rahvaloenduse järgi elab Eestis 1 294 236 püsielanikku.

52. Välismaalaste integreerimist Eesti ühiskonda peab Eesti riikliku tähtsusega küsimuseks. Eesti elanikkonna lõimumine on pikaajaline protsess, mille lõppsihiks on tugeva Eesti riigi identiteediga, ühiseid demokraatlikke väärtusi jagava ning avalikus sfääris eesti keeles suhtleva püsirahvastikuga kultuuriliselt mitmekesine ühiskond, kus igaüks saab ennast teostada ning tunneb end turvaliselt, osaledes ühiskonna majandus-, sotsiaal-, poliitilises ja kultuurielus. Alates 2000. aastast on Eesti valitsus selleks vastu võtnud ja rakendanud mitmeid integratsiooniprogramme.

53. Endine rahvastikuminister¹ koostöös kodanikuühiskonna ning ekspertidega valmistas 2007. aastal ette uue lõimumiskava aastateks 2008–2013, mille Vabariigi Valitsus kinnitas 2008. aastal. Alates 1998. aastast tegeleb lõimumisküsimustega ka spetsiaalselt selleks loodud sihtasutus, praeguse nimega Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus „Meie inimesed“ (edaspidi MISA).

¹ Kuni juunini 2009 oli Rahvastikuministri büroo (kuuludes Riigikantslei koosseisu) peavastutaja integratsiooni, rahvusaaslaste ja rahvastiküküsimuste eest. Peale rahvastikuministri koha kaotamist jaotati tema tööülesanded Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi ja Siseministeeriumi vahel.

Alates 2009. aasta juunist vastutab vähemusrahvustele suunatud poliitika ja integratsiooniküsimuste eest Kultuuriministeerium.

54. Valdkonda panustavad 5 ministeeriumit² ja riigikantselei. Lõimumiskava strateegiline juhtimine toimub kollegiaalsete organite – lõimumiskava juhtkomitee³ ja -rühma⁴ kaasabil, samuti on üha tihedamaks ja sisukamaks muutunud koostöö rahvusvähemuste konsultatiivorganitega, mille üheks väljundiks on Kultuuriministeeriumi juures tegutsev Rahvusvähemuste Nõukoda ja Eesti Koostöö Kogu Rahvuste Ümarlaud. Ümarlaud on koostöö- ja nõuandeaustuseks Vabariigi Presidendile ning asjaomastele seadusandliku ja täidesaatva riigivõimu asutustele. Regioonides tegutsevad kohalike omavalitsuste nõuandekojad ja maavanemate juures asuvad ümarlauad, nagu Ida-Viru maavanema juures asuv rahvusvähemuste ümarlaud ja Tallinnas Kodurahu Foorum.

55. Integratsiooni vaadeldakse lõimumiskavas kui kahepoolset protsessi. Edukas lõimumine sõltub eestlaste ja teiste Eestis esindatud rahvusrühmade vahelisest kontaktide astmest. Eesmärgiks on tuua välja integratsiooni regionaalsed erinevused ja tugevdada koostööd kohalike omavalitsustega. Lõimumispoliitika nurgakiviks on vajadus julgustada rahvusvähemusi aktiivsemalt osalema sotsiaalses ja poliitilises elus ning suuremat rõhku pannakse võrdsele kohtlemisele. Ettevalmistamisel on uus valdkondlik arengukava aastateks 2014-2020.

56. Lõimumiskava seab endale eesmärgiks jõuda aastaks 2013 olukorda, kus:

- a. eesti keele oskus inimeste hulgas, kelle emakeel ei ole eesti keel, on kõigil tasemetel paranenud;
- b. eri emakeelega inimeste kontaktid ja suhtlus on suurenenud ning erinevused eesti- ja muukeelsete elanike osalemises kodanikuühendustes ja avalikus sfääris on vähenenud;
- c. määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud;
- d. valdav osa eri rahvustest Eesti elanikke usaldavad üksteist ja Eesti riiki.
- e. enamik inimestest, kelle emakeel ei ole eesti keel, saab regulaarselt infot eestikeelse meedia kaudu ja usaldab seda;
- f. erinevused tööhõives ja sissetulekutes eri rahvusest töötajate vahel on vähenenud.

57. 30. juunil 2011 kiitis Vabariigi Valitsus heaks Eesti lõimumiskava uue rakendusplaani prioriteedid aastateks 2011-2013, milleks on eesti keele õppe tõhustamine; erineva emakeelega noorte omavaheliste koostöötegevuste soodustamine ja sealhulgas ka noorte karjäärinõustamise toetamine; kodanikeühenduste toetamine, et suurendada erineva emakeelega inimeste kaasatust ja aktiivsust Eesti ühiskonnas; ühise Eesti teaberuumi arendamise toetamine. Prioriteete, tegevusi ja finantsvahendeid kirjeldava rakendusplaani koostamine käis laiapõhjalise kaasamise teel: viidi läbi uuringuid, kaardistati eelmiste perioodide kogemusi, toimusid mitmed temaatilised aruteluseminarid ning kolm regionaalset ümarlauda. Protsessi juhtis Kultuuriministeeriumi tellimusel sõltumatu Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.

² Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Sotsiaalministeerium, Siseministeerium, Välisministeerium. Eestis on kokku 11 ministeeriumi.

³ Lõimumiskava juhtkomitee ülesanneteks on teha vajaduse korral kultuuriministri kaudu Vabariigi Valitsusele ettepanekuid lõimumiskava 2008–2013 ja selle rakendusplaani muutmiseks ning algatada järgmise perioodi lõimumiskava koostamine.

⁴ Lõimumiskava juhtrühma ülesandeks on koondada regulaarselt teavet lõimumiskava rakendusplaani, samuti seotud strateegiate elluviimise kohta ning analüüsida regulaarselt lõimumise ja sellega seotud protsesside arengut, jagada teavet arengukava elluviivatele ja kasusaavatele osapooltele ning avalikkusele.

58. 2010. a algatas Siseministeerium Ida-Virumaa regionaalse arengu tõhustamiseks kooskõlastatud tegevuskava, mis on süsteemne ja hõlmaks erinevaid eluvaldkondi. Tegevuskava põhiolemus on suunatud piirkonna sidususe suurendamisele, mis peaks kaasa aitama tööhõive ning muudest sotsiaalsetest ja kultuurilistest tingimustest lähtuvate probleemide efektiivsemale lahendamisele. Tegemist on kompleksse tegevuskavaga, mis väljub ühe ministeeriumi valitsemisala piiridest.

Koostöö valitsusväliste organisatsioonidega

59. Igapähe on Eestis põhiseaduslik õigus koonduda liitudesse, seltsidesse, klubidesse; kaitsta oma huve, vältida ühiseid seisukohti. Eesti riik toetab rahvusvähemuste kultuurilist etnilist kultuuri säilitamisel, arendamisel ja tutvustamisel. Eestis on registreeritud ligi 300 rahvusvähemuste kultuurilist ja ühendust, kelle tegevuskulude katmist toetatakse alates 1991. aastast riiklikest eelarvevahenditest.

60. Prioriteetseks tegevuseks kultuurivaldkonnas on eestlaste ning teiste rahvuste kontaktide tihendamine ning ühistegevuse toetamine. Tegevuste sihtrühmaks on Eestis elavad erineva etnilise taustaga inimesed, koostöötegevustes kõik Eesti elanikud hoolimata kodakondsusest või etnilis-kultuurilisest taustast.

61. Alates 2009. aastast toimub riigieelarvelise toetuse andmine rahvuskultuurilistele katusorganisatsioonide kaudu. Rahvusvähemuste katusorganisatsioonid jagunevad monoetnilisteks (nt ukraina, valgevene, vene jne) ning multikultuurseteks, kus tegutsevad erinevate rahvuste esindajad.

62. Alates 2009. aastast on MISA toel rahastatud kodanikeühenduste, sh noorsooorganisatsioonide tegevusi, kus osalevad ühiselt nii Eestis elavad EL-i kolmandate riikide kodanikud (sh määratlemata kodakondsusega isikud) kui ka Eesti kodanikud. Tegevuste eesmärk on suurendada inimeste vahelist üksteisemõistmist ja aktiivsust kodanikeühendustes, suurendada kultuuridevahelist dialoogi ja kogukondade kontakte.

63. Lisaks toetavad vähemusrahvuste kultuurilist tegevust riigieelarvelistest vahenditest Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Kultuurkapital, Hasartmängumaksu Nõukogu ning Kodanikuühiskonna Sihtkapital. Vähemusrahvuste keelt ja kultuuri toetavad ka kohalikud omavalitsused. Samuti toetavad vähemusrahvusi erafondid ja välissaatkonnad.

64. Lõimumiskava raames viivad igal aastal integratsioonialaseid tegevusi ellu enam kui 400 koostööpartnerit, milleks on mittetulundusühingud, haridus- ja teadusasutused, kohalikud omavalitsused jt valitsusvälised organisatsioonid.

65. Rahvusvähemuste kultuurilist tegevuse kajastamiseks loodi 2010. a internetiportaal www.etnoweb.ee. Kultuuriministeeriumi juures tegutseb alates 2008. a rahvusvähemuste kultuurinõukoda kultuuriministri konsultatiivorganina. Nõukoda teeb ettepanekuid rahvusvähemuste kultuuritegevuse edendamise ja toetamise asjus.

66. Kultuuriministeeriumi arengukavas on üheks tegevussuunaks seatud inimõiguste ja võrdse kohtlemise valdkonna tegevuste toetamine, koostöö inimõiguste ja etniliste vähemuste õigustega

tegelevatele rahvusvaheliste organisatsioonidega. Eestis on kolm inimõiguste alase uurimistöö ja teavitusega tegelevat organisatsiooni: Inimõiguste Teabekeskus⁵, Inimõiguste Instituut⁶ ja Inimõiguste Keskus⁷, kes tegelevad igapäevaselt kohalikul, üleriiklikul ja rahvusvahelisel tasandil, nõustavad ja teavitavad inimesi, organisatsioone, riigiasutusi ja rahvusvahelisi organisatsioone.

67. Inimõiguste kaitse edendamiseks Eestis tegelev sihtasutus Inimõiguste Keskus on aastast 2007 igal aastal välja andnud aruannet, mis sisaldab andmeid ka diskrimineerimise keelustamise ja rahvusvähemuste olukorra kohta Eestis.⁸ Keskus pakub ka tasuta nõustamist võrdse kohtlemise ja diskrimineerimise teemal.

68. Inimõiguste Teabekeskus tegeleb õigusabi, info kogumise ja levitamisega inimõiguste alal keskendudes nõustamisele seoses emigreerumise ja elamislubadega. Teabekeskus haldab alates 2005. aastast diskrimineerimise ohvrite jaoks mõeldud telefoni-*hotline*'i, kus teabekeskuse töötajad ja vabatahtlikud vastavad küsimustele ja pakuvad õigusabi ja annavad teavet relevantsete MTÜde ning riigiasutuste kohta. Teabekeskus osaleb ENAR⁹-võrgustikus. 2008. a sai Inimõiguste Teabekeskus Euroopa Inimõiguste Kaitse Assotsiatsiooni liikmeks.

69. Inimõiguste Instituut on Eesti kõige esimene ja pikaajalisem aktiivselt inimõiguste kaitsega tegelev sõltumatu organisatsioon, mis loodi 1992. aastal. Inimõiguste Instituut konsulteerib inimesi nii Tallinnas kui Ida-Virumaal. Instituut on Euroopa Rassismivastase Liikumise ning EL Põhiõiguste Platvormi liige, mis on EL Põhiõiguste Ameti (FRA) juures asuv valitsusvälistest organisatsioonidest koosnev nõuandev kogu. Instituut kuulub ÜRO, Euroopa Nõukogu ja ELi rahvusvahelistesse koostöövõrgustikesse, teeb koostööd Poola Helsinki Komiteega, on Eesti kodanike- ning vabaihenduste ja rahvusvaheliste koostöövõrgustike nagu näit. EGAMi (European Grassroot Antiracist Movement, loodud 2010.a. tugevdamiseks Euroopa rassismivastast kodanikuühenduste tegevust) liige. Inimõiguste Instituudi eestvõtmisel on moodustatud inimõiguste valdkonnas tegutsevatele organisatsioonidele ümarlaud, mille eesmärgiks on läbi koostöö aidata kaasa inimõiguste valdkonna arengule Eestis ja maailmas.

70. Eesti Mälu Instituudi¹⁰ eesmärgiks on anda põhjalik ja objektiivne ülevaade inimõiguste olukorrast Eestis Nõukogude Liidu okupatsiooni ajal. Instituudi tööd koordineerib rahvusvaheline ekspertkomisjon, mille liikmetel on suuri kogemusi Euroopa ajaloo ning inimõiguste ja poliitiliste repressioonide ajaloo uurimisel. Komisjon kinnitab uurimisteemad ja ka protseduurid, mida rakendatakse uurijate leidmisel.

71. Vastuseks lõppjärelde punktis 19 ära toodud soovitudele Eesti Mälu Instituudi kohta vastame, et Inimsusevastaste Kuritegude Uurimise Eesti Rahvusvaheline Komisjon on oma lõppjäreldeused II maailmasõja ja sellele järgnevasse puutuvast teinud ning edasine ajalooline uurimistöö on professionaalsete ajaloolaste pädevuses. Eesti on jätkuvalt huvitatud komisjoni kaetud teemade käsitlemisest. Mis puudutab soovitud punktis b, selgitame, et Mälu Instituut teeb juba täna koostööd mitme asutusega, mis selles valdkonnas Eestis tegutsevad, nagu näiteks

⁵ <http://www.lihr.ee>

⁶ <http://www.eihr.ee/>

⁷ <http://humanrights.ee/>

⁸ http://humanrights.ee/wp-content/uploads/2012/04/EIKaruanne2011.est_.pdf

⁹ ENAR - *European Network Against Racism*

¹⁰ <http://www.mnemosyne.ee/lang/en-us>

Inimõiguste Instituut ning Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Selts. Soovitusele punktis c vastame, Mälu Instituut tugineb oma tegevuses komisjoni tööst saadud õppetundidele. Samuti on kattuvusi nii komisjoni kui Mälu Instituudi õpetatud nõukogu liikmeskonnas, samuti Eesti uurimisrühma liikmeskonnas.

72. Poliitiliste ja ühiskondlike arengute tulemusel registreeriti 15. veebruaril 2007. a Arengukoostöö Ümarlaud (AKÜ) sõltumatu mittetulundusühinguna, mis sai oluliseks tugiorganisatsiooniks maailmaharidusega tegelevatele kodanikuühendustele. Euroopa Komisjoni ja Välisministeeriumi rahastuse toel on hakatud Eestis üha enam ellu viima koolidele suunatud Maailmahariduse nädalat (*Global Education Week*¹¹). Maailmahariduse nädalal kutsutakse koolinoori ja õpetajaid üles oma koolis ellu viima maailmahariduslikke projekte, mille raames arutletakse ebavõrdsuse ja globaliseerumise teemadel.

73. Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituut on perioodil teostanud 2010-2012 projekti EL-i tööhõive ja sotsiaalse solidaarsuse programmi PROGRESS (2007-2013) raames, mille eesmärk on suurendada Eesti ühiskonna teadlikkust võrdsest kohtlemisest ning võidelda sallimatuse vastu. Aastate lõikes on keskendunud tolerantsi ja võrdse kohtlemise erinevatele valdkondadele: 2010. aastal oli fookuses võitlus rassismi ja homfoobiaga; 2011. aastal keskendus projekt homfoobia vastu võitlemisele ning puuetega inimeste sotsiaalse staatuse edendamisele; 2012. aastal keskendus projekt peamiselt võrdse kohtlemise edendamisele ettevõtetes. Lisaks on erilise tähelepanu all võitlus homfoobia ja eakate diskrimineerimise vastu. Projekti finantseerivad EL, Sotsiaalministeerium ja Tallinna Tehnikaülikooli Õiguse Instituut.

74. Kultuuriministeeriumi ning MISA toel viidi 2010. aastal läbi lõimumiskava ja 2011. a Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring¹², millega uuriti seniste lõimumistegevuste tulemuslikkust. Uuringute kokkuvõtte kohaselt on integratsioonivaldkonnas toimunud mitmed positiivsed arengud. Nii 2010. kui 2011. a monitooring viitasid tihenened kontaktidele eri rahvusest inimeste vahel ning vastastikuse tunnustamise suurenemisele. Umbes kahel kolmandikul nii eestlastest kui venekeelsetest elanikest on teises kogukonnas lähedasi tuttavaid või sõpru.

75. Võrreldes 2008. aasta integratsiooni monitooringuga on 2011. a monitooringu kohaselt ebavõrdsuse taju teistest rahvustest elanike seas oluliselt langenud. Vastates küsimusele: „Kas olete paaril viimasel aastal kokku puutunud olukorraga, kus mõnda isikut on rahvuse või emakeele tõttu eelistatud tööle võtmisel, teatud ametikohtade või hüvede jagamisel“ oli 2011. aastal ebavõrdset kohtlemist teiste rahvuste liikmete hulgas kogunud 20% (2008. a 49%), nendest pooled on enda sõnul korduvalt (2008. a 24%). Kokkupõrkeid rahvuslikul pinnal on kogunud suhteliselt vähesed, eestlaste hulgas 10%, teiste rahvuste hulgas 7%.

76. Eestlaste hoiakud venekeelse elanikkonna kaasamise suhtes on muutunud positiivsemaks. Tugevnenud ja kinnistunud on eestlaste toetus venekeelse elanikkonna esindajate suuremale kaasamisele Eesti ühiskonna ja majanduse juhtimisse.

77. Inimõiguste Keskus on avaldanud riigile tunnustust konkreetsete sammude eest etniliste lõhestatuse vastu võitlemise eest ja jätkuva positiivse trendi eest erinevate rahvuste vahelisel

¹¹ http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/ge/gew_EN.asp

¹² www.kul.ee

suhtlemisel. Inimõiguste Keskus rõhutab eriti lõimumiskava rakendusplaani, mis adresseerib komitee soovitusi kõnealustes küsimustes mitmes mõttes, muuhulgas pöörates erilist tähelepanu noortele, et suurendada nende kaasust ja aktiivsust ühiskonnas. Inimõiguste Keskus leiab, et poliitilise aktiivsuse tase erinevates rahvusgruppides on tõusnud ja rahvusgrupid jagavad aina enam poliitilisi väärtusi. See näitab, et vabauhenduse hinnangul võtab riik komitee soovitude punktis 14 osutatud rahvusvähemuste kaasatuse küsimust tõsiselt. Samuti märgitakse positiivsena ära üks rakendusplaani prioriteete, milleks on eesti keele õppe tõhustamine nii koolis kui ka mitteformaalses keskkonnas, järgides seega komitee soovitud punktis 13 (a).

78. Vajadusele eesti keele õppe tõhustamiseks on viidanud ka Õiguskantsler, kes tegi 2. juuli 2012. aastal ettepaneku Riigikogule viia erakooliseadus kooskõlla põhiseaduses sätestatud igaahe õigusega eestikeelsele õpetusele. Ettepanekut on toetanud Riigikogu põhiseaduskomisjon ja kultuurikomisjon ning Riigikogu.

79. Samuti on Inimõiguste Instituut oma 9. juuli 2012. a pöördumises Kultuuriministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning MISA poole osutanud sellele, et kuna valdav enamik töökohti eeldab eesti keele oskust B2- või kõrgemal tasemel, ning riigiametites üldjuhul C1-tasemel, ei võimalda vene kooli õppekavad tagada lõpetajatele eesti kooli lõpetajatega võrreldes võrdseid võimalusi, mille tõttu võib neil tekkida takistusi nii edasistes õpingutes kui ka töö valikul ja edasises karjääris.

80. Kaitseministeerium ja selle valitsemisala asutused toetavad kehtivate seaduste piires rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimist, sealhulgas ka etniliselt ja lingvistiliselt eristuvate vähemusgruppide ebavõrdse kohtlemise likvideerimist. Kaitseministeeriumis ja valitsemisalas arvestatakse etnilis-kultuuriliste vähemuste identiteedi säilitamise vajadust, samal ajal toetades nende lõimumist ja koostööd enamusgruppidega.

81. Kaitseressursside Ametis on kutsealustel võimalik kutseobivuse test täita oma emakeeles. Kutsealuste tasuta infotelefonil on kutsealustel ja nende lähedastel võimalik abi ja nõu küsida oma emakeeles, lisaks võimaldatakse kutsealustel oma emakeeles suhelda arstlikus komisjonis viibides. Vastavat võimalust kasutatakse vähemusgruppide poolt ulatuslikult eelkõige Kohtla-Järve arstlikus komisjonis.

82. Ajateenistuse jooksul on vähemusgruppidele loodud võimalus osaleda tasuta eesti keele kursustel, eesmärgiga toetada nende integreerumist ühiskonda. Ajateenistuses osalevad noored kodanikud, kelle puhul keeleoskuse arendamine tõstab kvalifikatsiooni ning aitab siseneda tööturule võrdselt enamusgruppidega. Keeleoskuse omandamine on vähemusgruppide ajateenijate poolt 2011. a tagasisideküsitlusest välja toodud kui väga positiivne aspekt kaitseväekohustuse läbimise juures. Kuna ajateenistuses ei eristata isikute paigutusel etnilisi ja lingvistilisi gruppe, toimub teenistuse käigus ka lõimumine inimestevahelisel tasandil.

Artikkel 3

83. Eestis ei ole genotsiidi, apartheidi ega ka rassilist segregatsiooni. Karistused genotsiidi (§ 90) ja inimsusevastaste kuritegude (§ 89) eest on ette nähtud karistusseadustikus. Justiitsministeeriumi kavandatava muudatuse kohaselt ja kooskõlas EL-i õigusega on kavas tunnistada karistatavaks

rühma vastu suunatud rahvusvahelise kuriteo kuritegelik avalik õigustamine, eitamine või mitteoluliseks tunnistamine, kui sellega on põhjustatud isikute rühma või rühma liikme vastase vihkamise, vägivalda või diskrimineerimise oht.

84. Karistusseadustiku § 89 alusel toimus 2008-2012 I poolaasta jooksul üks kohtumenetlus ja § 90 alusel kolm kohtumenetlust.

85. Mis puudutab holokausti õpetamist koolides, ei ole võrreldes eelmise aruandeperioodiga selles olulisi muutusi toimunud; seega viitame eelmise aruande punktidele 43-45, milles kirjeldatud tegevused on jätkunud ka käesoleval aruandeperioodil. Holokausti õppematerjalide loetelu on lisatud eelmisele aruandele.

86. Eelmises aruandes esitatut soovime täiendada alljärgnevalt. 2011. aastal toimus Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti NATO Ühingu koostöös õpetajatele suunatud konverents „Kuidas rääkida holokaustist?“, kus osales ka Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance, and Research *chair ambassador* Karel de Beer. Konverentsi ettekanded avaldati õppematerjalina kasutatavas vormis digitaalselt.¹³ Yad Vashemi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi holokausti õpetamise alastel koolitustel oli nii 2010. kui 2012. aastal 20 osalejat.

Artikkel 4

87. Vastuseks lõppjäreldeste punktile 12 selgitame, et Eesti ei ole veel täitnud oma kavatsust vaenu õhutamist puudutava karistusseadustiku § 151 muutmise ega rassistlike organisatsioonide kuritegude toimepanemise eesmärgiga ühendustena moodustamise ja neisse kuuluvuse karistatavaks muutmise osas.

88. Kavandatud § 151 muudatuse kohaselt on kuriteona karistatav tegevus, sealhulgas kirjutise, pildi, sümboli või muu materjali kasutamine, levitamine või jagamine, millega avalikku rahu häirival viisil või süstemaatiliselt kihutatakse vihkamisele, vägivaldale või diskrimineerimisele isiku või isikute rühma vastu, keda määratletakse kodakondsuse, rahvuse, rassi, kehalise tunnuse, tervises seisundi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundi alusel.

89. Nimetatud muudatusettepanekud olid käesoleva aruande koostamise hetkel (jaanuar 2013) ministeeriumidevahelisel kooskõlastamisel.

90. Seadusemuudatusega kaasnevalt on kavas ka tõsta avalikkuse ja eriti õiguskaitseasutuste töötajate teadlikkust muudatustest ning vihakuritegude regulatsioonist tervikuna (vt lõppjäreldeste punkt 18). Justiitsministeeriumil on kavas töötada välja metodoloogilised alused näiteks vihamotiivi tuvastamiseks, võttes arvesse rahvusvahelist kogemust ja rahvusvaheliste organisatsioonide soovitusi.

91. Välismissioonile lähetatavatele ametnikele korraldab Välisministeerium missiooni eelkoolituse, millest ühe osa hõlmab vastavalt piirkonnale, kuhu suundutakse, ka rassismi ja diskrimineerimise

¹³ <http://www.eata.ee/holokaust>

temaatika. Politseiametnikke on tsiviilmissioonidel käinud vastavalt 2012. a 18, 2011. a 23, 2010. a 16 ja 2009. a 9.

92. Aruandeperioodil on Eesti politsei töötajad osalenud mitmetel rahvusvahelistel üritustel, kus on käsitletud rassilist diskrimineerimist ja võitlust selle vastu. 12. oktoobril 2010. a toimus eetikakonverents, kus toimus arutelu kogukonnakeskse organisatsiooni ning Politsei- ja Piirivalveameti missiooni ning visiooni üle.

93. Alates 2008. aastast osaleb Eesti politsei Euroopa politsei sotsiaalse kaasatuse ja mitmekesisuse juhtgrupi – *European Diversity in Policing* (EDPOL) – töös, kus ühena teemadest käsitletakse rassilist diskrimineerimist. Politsei- ja Piirivalveameti personalibüroo juhataja on EDPOL-i nõuandva kogu liige, olles seega jooksvalt kaasatud EDPOL-i poliitikate kujundamisse ja rakendamisesse. EDPOL-s käsitletakse rassilise diskrimineerimise teemat erinevatest aspektidest lähtuvalt – nii organisatsioonisisene diskrimineerimine kui ka suhtluses kogukonnaga. Viimase puhul on tegemist kahepoolse vaatega – eelarvamused ja sellest tulenev käitumine politseiametnike poolt kui ka nende suhtes.

Artikkel 5

(a) õigus võrdsusele kohtu ja kõigi muude õigust mõistvate organite ees;

94. Põhiseadusega tagatakse kõigi õigus riigi ja seaduse kaitsele. Igaühel on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. Igaüks võib nõuda oma kohtuasja läbivaatamisel mis tahes asjassepuutuva seaduse, muu õigusakti või toimingu põhiseadusevastaseks tunnistamist. Eesti eelmistes aruannetes on seda valdkonda põhjalikumalt käsitletud.

95. Õigust mõistab ainult kohus. Kohus on oma tegevuses sõltumatu ja mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja muude seadustega (põhiseaduse § 146). Kohtukorraldus ja kohtuteenistuse õiguslikud alused on sätestatud kohtute seaduses. Siinkohal viitame artiklile 6, kus kohtukorraldusest on täpsemalt juttu. Artiklis 6 ja 2 on lähemalt käsitletud ka õiguskantsleri pädevust ja tegevust.

(b) õigus isiklikule julgeolekule ja riigi kaitsele vägivalla või kehavigastuste eest, mida võivad põhjustada nii ametiisikud kui ka mis tahes üksikisikud, rühmad või asutused;

96. Karistusseadustiku õigusemõistmisevastaste süütegude peatükis reguleeritud prokuröri, kohtuniku, kohtunikuabi ning kohtuvälise menetleja vastutuse suhtes viitame eelmise aruande punktile 65.

(c) poliitilised õigused, sealhulgas õigus osaleda valimistel;

97. Põhiseaduse kohaselt teostab kõrgeimat riigivõimu rahvas Riigikogu valimiste ning rahvahääletuse teel. Riigikogu valimistel saavad hääletada vähemalt 18-aastased Eesti kodanikud. Kohalike omavalitsuste volikogude valimistel saavad Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse kohaselt hääletada vähemalt 18-aastased Eesti ja EL-i kodanikud. Samuti on kohalike

omavalitsuste volikogude valimistel hääletamisõigus välismaalasel, kes elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse alusel. Valijate püsielukoht, see tähendab elukoht, mille aadressiandmed on kantud Eesti rahvastikuregistrisse, peab asuma samas vallas või linnas.

98. Kuna kõigile alaliselt Eestis elavatele isikutele, olenemata eesti keele oskusest, on tagatud õigus osaleda kohaliku omavalitsuse valimistel, on neil seeläbi tagatud võimalus mõjutada kohalikul tasandil ühiskondlikke otsuseid ja osaleda poliitilises elus. Tuleb märkida, et Eesti on üks neist vähestest riikidest maailmas, kus mittekodanikud võivad osaleda kohalike omavalitsuste volikogude valimistel.

99. Peale valimiste ja rahvahääletuse on üksikisikutele ning ühendustele loodud võimalusi riigivalitsemises vahetult osaleda, näiteks osalusveebi kaudu. Õigusaktide eelnõud avaldatakse e-õiguse keskkonnas. Ettevõtjaportaali, veebipõhise kasutajakeskkonna kaudu on nii ettevõtete kui ka vabühenduste asutamine ja aruandlus lihtne ja kiire.

100. Õigus kuuluda poliitilisse erakonda on seadusandlikult seostatud Eesti kodakondsusega¹⁴: erakond on kodanike vabatahtlik poliitiline ühendus, mille eesmärgiks on oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine ning võimu teostamine. Kuigi Riigikogusse võivad kandideerida vaid Eesti kodanikud, ei ole sellest hoolimata piiratud nende isikute muid õigusi väljendada oma poliitilisi seisukohti ja veendumusi. Kehtiv lõimumiskava ning selle rakendamise meetmed keskenduvad paljuski just rahvusvähemuste aktiivsemale kaasamisele kodanikuühiskonna tegevustesse.

(d) teised kodanikuõigused, sealhulgas:

(i) õigus riigi piires vabalt liikuda ja elukohta valida;

101. Viitame üle-eelmises ja eelmise aruande punktides 74-76 ja 81-87 esitatule.

102. Võrreldes eelmise aruandlusperioodiga on mõnevõrra muutunud välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse pagulastega seonduv õiguslik regulatsioon. 01.10.2010 jõustus seaduse muudatus, mille kohaselt annab Eesti rahvusvahelise kaitse saajate perekonnaliikmetele üldjuhul pereliikme elamisloa ning ainult juhul, kui perekonnaliige vajab rahvusvahelist kaitset, antakse talle koos perekonnaliikme elamisloaga ka rahvusvaheline kaitse.

103. Lisaks lihtsustati välismaalaste Eestis töötamise ja elamisega seotud regulatsiooni ja täpsustati menetluse korda selliselt, et tööandjal oleks võimalik reageerida operatiivselt ja vähese ajakuluga tööjõuvajaduste muutustele.

104. Kui seni oli aastane sisserände piirarv 0,05% Eesti alalisest elanikkonnast, siis välismaalaste seaduse 14. juuni 2008 muudatusega tõsteti piirarvu 0,1%-ni Eesti alalisest elanikkonnast.

105. Endiselt on isikuid, kellel on õigus asuda Eestisse väljaspool sisserände piirarvu või kelle suhtes sisserände piirarv ei kehti. Näiteks ei arvata sisserände piirarvu sisse Eesti kodaniku ja Eestis elamisloa alusel elava välismaalase abikaasat ega Eesti kodaniku ja Eestis elamisloa alusel elava

¹⁴ Erakonnaseaduse § 5 lg 1 kohaselt võib erakonna liikmeks olla ka Eestis püsivalt elav EL kodanik.

välismaalase alaealist ja täisealist last, vanemat ja vanavanemat ning eestkostetavat. Samuti EL-i ja Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi, Šveitsi Konföderatsiooni, Ameerika Ühendriikide ning Jaapani kodanikke, vt välismaalaste seaduse § 115.

106. 2009. ja 2010. aastal esitas varjupaigataotluse vastavalt 36 ja 30 isikut ning 2011. aastal 66 isikut. Varjupaiga on ajavahemikul 2000-31.08.2012 saanud 38 isikut ja täiendava ehk subsidiaarse kaitse 26 isikut.

107. Kõik Eesti piirivalvepunktid on võimelised vastu võtma varjupaigataotlusi ning tegema seaduses ette nähtud esmaseid menetlustoiminguid. Taseme säilitamiseks viiakse regulaarselt läbi koolitusi, kus pööratakse tähelepanu nii riigi sisestele õigusaktidele kui ka konventsioonidele, EL-i direktiividele ja muudele rahvusvahelistele õigusaktidele.

108. Eesti valitsusasutused teevad aktiivset koostööd erinevate rahvusvaheliste organisatsioonidega. Võetakse osa Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu töörühmade tööst ning tehakse tihedat koostööd Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IOM) ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga. Loodud on koostöösuhted paljude liikmesriikide asutustega, kelle pädevuses on migratsiooni- ja varjupaigapoliitika küsimused. Samuti osaletakse rahvusvahelistes ja regionaalsetes koostööorganisatsioonides.

109. 2006. aastal valmis IOMi juhitud Euroopa Pagulasfondi kaasrahastatud projekti „Miinimumnõuded varjupaigataotlejate vastuvõtmiseks, kaitseks ja kvalifikatsiooniks Eestis – MINAS“ raames Piirivalveametnikele varjupaigamenetlust käsitlev õppematerjal. Sama projekti raames (aastatel 2006 ja 2007) koolitati Piirivalveametnikke, Tööturuameti ning Kodakondsus- ja Migratsiooni ametnikke; toimusid mitmed õppereisid välisriikidesse; koostati, tõlgiti kaheksasse võõrkeelde ja trükiti infomaterjalid varjupaigataotlejatele; avaldati uus keeleliselt redigeeritud UNHCRi käsiraamat. Alates 2004. a on rakendatud üle 30 projekti, mis kõik on otseselt või kaudselt seotud varjupaigamenetluse ja vastuvõtutingimuste parandamisega. IOMi projekti raames viidi ellu ka jätkuprojektid aastatel 2008-2012.

(ii) õigus lahkuda mis tahes maalt, kaasa arvatud kodumaa, ja õigus kodumaale tagasi pöörduda;

110. Põhiseaduse kohaselt on igaühel õigus lahkuda Eestist. Seda õigust võib seaduses sätestatud juhtudel ja korras piirata kohtu- ning kohtueelse menetluse tagamiseks ja kohtuotsuse täitmiseks (§ 35).

111. Ühtki Eesti kodanikku ei tohi Eestist välja saata ega takistada Eestisse asumast (§ 36). Ühtki Eesti kodanikku ei tohi välisriigile välja anda muidu, kui välislepingus ettenähtud juhtudel ning asjakohases lepingus ja seaduses sätestatud korras. Väljaandmise otsustab Vabariigi Valitsus. Igal väljaantaval on õigus vaidlustada väljaandmine Eesti kohtus.

112. Tulenevalt väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadusest ei saada Eesti välismaalast riiki, kuhu väljasaatmine võib välismaalase jaoks kaasa tuua inimõiguste rikkumise, piinamise ning julma, ebainimliku ja alandava kohtlemise või karistuse.

113. Peamised seda valdkonda reguleerivad õigusaktid ja põhimõtted on ära toodud üleelmise aruande artiklis 5.

(iii) õigus kodakondsusele;

114. Komitee soovitas oma lõppjäreldest punktis 15 vähendada määratlemata kodakondsusega isikute arvu. Soovime rõhutada, et Eesti pöörab suurt tähelepanu määratlemata kodakondsusega isikute arvu vähendamisele. Samuti soovitas komitee, et Eesti ratifitseeriks 1961. aasta kodakondsusetuse vähendamise konventsiooni ja 1954. aasta kodakondsuseta isikute staatuse konventsiooni. Eesti on kaalunud 1954. aasta konventsiooniga liitumise mõjusid ning leidnud, et Eestis elavatel määratlemata kodakondsusega isikutele on juba praeguse seisuga tagatud rohkem õigusi, mida antud konventsioon ette näeb. Sellest tulenevalt ei ole Eesti antud konventsiooniga ühinenud ja lähiajal ei ole meil kavas sellega liituda.

115. 1961. aasta kodakondsusetuse vähendamise konventsioon on osaliselt vastuolus Eesti kodakondsuse seadusega, mistõttu tuleks Eesti kodakondsuse seadust konventsiooniga ühinemisel muuta. Konventsiooni artikkel 1 näeb ette, et osalisriik annab kodakondsuse oma territooriumil sündinud isikule, kes oleks muidu kodakondsusetu (*jus soli* põhimõte). Eesti kodakondsuse seaduse kohaselt antakse kodakondsus nõ vere järgi (*jus sanguinis* põhimõte), ehk kodakondsuse omandab sünniga see, kelle sündimise hetkel vähemalt üks vanematest on Eesti kodakondsuses. Eestil ei ole kõnealuse põhimõtte muutmine kodakondsuse seaduses hetkel päevakorral.

116. Kodakondsuse seadust on küll aruandlusperioodi kestel muudetud, kuid muutmata on jäänud kodakondsuse saamise põhialused. Täiendame eelmistes aruannetes esitatud informatsiooni järgmiselt.

117. 1.08.2012 jõustus kodakondsuse seaduse muudatus, mille kohaselt isik, kelle Vabariigi Valitsuse volitatud valitsusasutus määratles Eesti kodaniku passi või muu Eesti kodakondsust tõendava dokumendi väljaandmise otsustamisel alusetult Eesti kodanikuna, loetakse Vabariigi Valitsuse volitatud valitsusasutuse poolt Eesti kodakondsuse omandanuks sellel õiguslikul alusel, nagu ta ekslikult Eesti kodanikuna määratleti. Samas jäetakse Vabariigi Valitsuse volitatud valitsusasutusel kaalutusõigus mitte lugeda isik tagasiulatuvalt Eesti kodakondsuse omandanuks, kui esinevad kodakondsuse seaduse § 21 lõike 1 punktides 2–6 või § 28 lõike 1 punktides 2 või 3 sätestatud asjaolud või kui on tuvastatud, et isik määratleti isikut tõendava dokumendi väljaandmise menetluses ekslikult Eesti kodanikuna võltsitud või valeandmeid sisaldava dokumendi või teadvalt valeandmete esitamise tõttu.

118. Jätkuvalt tegeletakse määratlemata kodakondsusega isikute teadlikkuse tõstmisega kodakondsuse taotlemise vajalikkusest ning viiakse läbi erinevaid kampaaniaid, et motiveerida määratlemata kodakondsusega isikuid Eesti kodakondsust taotlema.

119. Erilist tähelepanu pööratakse just alla 15-aastaste laste vanemate teavitamisele lapse kodakondsuse taotlemise võimaluste kohta. Määratlemata kodakondsusega vanemad saavad taotleda oma lapsele Eesti kodakondsust lisatingimusteta enne lapse 15-aastaseks saamist, kui nad ise on elanud Eestis vähemalt viis aastat. Määratlemata kodakondsusega lastele ei anta Eesti kodakondsust automaatselt seaduse alusel, sest riik austab vanemate õigust ja kohustust teha

otsuseid lapse tuleviku kohta ise ilma riigipoolse sekkumiseta.

120. Kõigist kodakondsuse taotlejatest moodustavad alla 15-aastased keskmiselt 30% ja kodakondsuse andmisest keeldumise juhtumeid nende puhul praktiliselt ei esine. Vaid üksikutel juhtudel on tulnud taotluse menetlus lõpetada põhjusel, et last ei vabastata tema senisest kodakondsusest.

121. Eesti Vabariigi põhiseadus keelab igasuguse diskrimineerimise ning määratlemata kodakondsusega isikutele on tagatud Eesti kodanikega võrdsed sotsiaalsed õigused. Määratlemata kodakondsusega isikute sidemed Eestiga on pikaajalised ning neile on tagatud õigused, mis on üldjuhul võrdsed Eesti Vabariigi kodanikega. Valdav osa neist elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa alusel, neile väljastatakse reisidokument, mis kehtib 5 aastat ning neil on õigus pikaajalise Eestis eemalviibimise järel Eestisse tagasi naasta.

122. Kehtiva elamisloaga määratlemata kodakondsusega isikuid oli rahvastikuregistri andmetel 01.11.2012 seisuga 91 933. Määratlemata kodakondsusega isikute osakaal Eesti elanike hulgas on püsivalt vähenenud. Kui 1992. a määratlemata kodakondsusega inimeste arv ulatus 32%-ni, siis aastal 2012 see on 6,8%. Rahvastikuregistri andmetel jaotub Eesti elanikkond kodakondsuse alusel järgmiselt: 84% on Eesti kodanikud, 7% on Venemaa kodanikud, 2-3% muude riikide kodanikud ja 6,8% on määratlemata kodakondsusega isikud. Kodakondsusetute vähenemise peamised põhjused on teise riigi kodakondsuse võtmine, Eesti kodakondsuse võtmine ja isiku surm. Määratlemata kodakondsusega isikute seas on valdavalt keskealised inimesed, kuid nende hulgas on ka umbes 21 000 isikut, kes on vanemad kui 60-aastased ja kelle puhul on tõenäoline et nad ei hakka oma vanuse tõttu endale Eesti kodakondsust taotlema.

123. Alates 2008. aasta 1. juunist on määratlemata kodakondsusega isikutel õigus siseneda viisavabalt EL-i, ning õigus elada ja töötada teistes EL-i liikmesriikides. Samuti on määratlemata kodakondsusega püsielanikel õigus siseneda viisavabalt Vene Föderatsiooni.

124. Vastavalt integratsioonimonitooringule (2011) märkis 2008. a 51% määratlemata kodakondsusega vastajaist soovi saada Eesti kodakondsust, siis 2011. a on nende osakaal suurenenud 64%-ni. Võrreldes 2008. aastaga on vähenenud nende osakaal, kes ei soovi üldse mingit kodakondsust (16%-lt 6%-le).

125. Alates 2008. aastast korraldatakse kodakondsustunnistuste kätteandmise pidulikke tseremooniaid, mille eesmärgiks on väärtustada kodakondsust kui riikluse lahutamatu osa ja tunnustada naturalisatsiooniprotsessi läbinud uusi Eesti Vabariigi kodanikke. See aitab teadvustada, et kodakondsus eeldab inimestelt valmidust võtta õigusi ja kohustusi ning osaleda kodanikuühiskonna elus. Tseremooniate peamine eesmärk on motiveerida riigis elavaid määratlemata kodakondsusega isikuid saama Eesti kodanikeks.

126. 26. novembril tähistatakse alates 2003. aastast Eestis kodanikupäeva, mille raames tunnustatakse kodanikuamärgiga inimesi, kes on andnud märkimisväärse panuse ühiskonna elu ja kodanikukasvatuse edendamisele. Kodanikupäev on orienteeritud kõigile Eesti kodanikele ja kodanikuks pürgijaile sõltumata rahvusest. Kodanikupäev on üleriigiline ning toetub eelkõige kohalikele initsiatiivile ning on suurelt osalt teabepäev, mille märksõnadeks on: riik ja kodanik,

kodanik ja tema õigused, kodanikuks saamine, kodanikukohus, põhiseadus ja sellest tulenev avalik võim ja demokraatia Eestis, kodakondsus ja pass. Kodanikupäeval antakse üle ka Aasta Kodaniku tiitel, millele saavad kandideerida Eesti Vabariigi alalised elanikud ja kandidaate saavad esitada kõik soovijad. Aunimetus antakse isikule, kes on silma paistnud ühiskonna üldisele arengule kaasaaitamisega või ühiskonna jaoks oluliste saavutustega.

127. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 25.09.2008. a määrusele nr 143 jõustus alates 01.03.2009. a uus põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami sooritamise kord, millega muudeti eksamiküsimused senisest sisulisemaks ning sõnastused lihtsamaks. Samuti võib määruse kohaselt põhikoolilõpetaja, kes sooritab põhikooli ühtlustatud küsimuste ja ülesannetega ühiskonnaõpetuse eksami, sooritada Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami ühiskonnaõpetuse lõpueksami lisana, kui teatab oma sellekohasest soovist kooli juhtkonnale kirjalikult samaaegselt tema ühiskonnaõpetuse lõpueksamile registreerimisega. Eksamiks valmistujatele on loodud spetsiaalne eksamit ja selle teemavaldkondi tutvustav tasuta käsiraamat. Käsiraamat on tasuta kättesaadav paber kandjal ning Sihtasutuse Innove veebilehel, samuti käsiraamatu tõlked vene ning inglise keeles. Lisaks käsiraamatule on koostöös MISAg trükistena eksaminandidele tasuta kättesaadavad ka eestikeelsed Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tekstid ning spetsiaalsed eksami teemalised eesti-vene ning eesti-inglise sõnaraamatud.

128. Mis puudutab eesti keele oskust, on kõikidel eesti keelest erineva õppekeelega koolide õpilastel eesti keele kui teise keele lõpueksam ühitatud eesti keele B1-taseme eksamiga, mis tähendab, et kodakondsuse taotlemisel nad eraldi keeletesti sooritama ei pea.

129. Jätakuvalt tehakse naturalisatsiooniprotsessi edendamiseks tööd erinevate sihtrühmadega. Näiteks korraldab MISA tasuta ettevalmistuskursuseid põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamiks, samuti tasuta keekursuseid ja õppekulude kompenseerimist kodakondsuse taotlejatele.

130. Lisaks kodakondsuse seaduses ette nähtud keeleõppe kulude hüvitamisele on laiendatud ka eesti keele tasuta õppimise võimalusi. 2009. aasta sügisest käivituvad Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fondi ja Euroopa Sotsiaalfondi toel rahastatavad programmid. Need võimaldavad anda kodakondsuseksamiks ettevalmistavaid ja eesti keele kursusi kõikidele määratlemata kodakondsusega või kolmandate riikide kodanikele, olenemata sellest, kas nad teevad kodakondsuse eksamit või mitte.

131. Jätkub määratlemata kodakondsusega isikute personaalne nõustamine. Ajavahemikul 2008 oktoober kuni 2010 oktoober viidi läbi kolm statistilist analüüsi määratlemata kodakondsusega isikutest vanusegruppide ja maakondade lõikes. Esmajärjekorras keskenduti vanusegrupile 0-14 (kes saavad Eesti kodakondsust taotleda lihtsustatud korras), seejärel võeti tähelepanu alla 15-20-aastased noored ning 2010. aastal uuesti lapsed ja noored, kes sündinud aastatel 1990-2010. Politsei- ja Piirivalveametis kontrolliti eeltööna iga lapse ja tema vanemate andmed ning hinnati, kas laps ja tema vanemad vastavad kodakondsuse seaduses sätestatud kodakondsuse saamise tingimustele. Seejärel koostati ja saadeti välja siseministri allkirjaga individuaalsed teavituskirjad, kus selgitati isikutele, millistel alustel nad saavad taotleda Eesti kodakondsust ning mida nad peavad selleks tegema. Kokku koostati üle 5000 teavituskirja.

132. Lisaks toimub pidev teavitustöö prefektuuride kodakondsus- ja migratsioonibüroo teenindustes, kus ametnikud selgitavad määratlemata kodakondsusega isikutele sõltumata nende pöördumise eesmärgist, millised on nende võimalused Eesti kodakondsuse taotlemiseks. Samuti toimub teavitamine ja nõustamine telefoni teel.

133. Alates 2008. aasta oktoobrist on koolides, kus õpib määratlemata kodakondsusega lapsi, läbi viidud infotunde ja konsultatsioone, mille käigus jagatakse Eesti kodakondsuse eeliseid tutvustavaid büllეტääne ning selgitatakse eri vanuserühmadele Eesti kodakondsuse saamise võimalusi.

134. MISA toel viis BDA Consulting OÜ läbi projekti „Minu kodu-Eesti“, mille raames valmistati Eesti kodakondsust tutvustava infoga DVD, mis on suunatud alla 15-aastastele määratlemata kodakondsusega lastele ja nende vanematele. Samuti on alates maist 2009. a avatud tasuta infotelefon 800 9999, kust saab teavet nii Eesti kodakondsuse seaduse tundmise eksamiks ettevalmistuskursuste kui ka erinevate eesti keele õppimise võimaluste kohta. Telefonilt on kõige enam küsitud informatsiooni tasuta eesti keele kursuste ning eesti keele õppekulude hüvitamise kohta ning registreeritud tasuta Eesti Vabariigi põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksami ettevalmistuskursustele. Veebipõhiseks teavitamiseks täiendati veebilehte www.meis.ee/kodanik, kus on info eesti, vene ja inglise keeles. Veebilehe kaudu saab ennast registreerida ka kursustele.

(iv) õigus abielluda ja abikaasat valida;

(v) õigus omada nii isiklikku kui ka ühist vara;

(vi) pärimisõigus;

(viii) õigus omada ja avaldada vabalt veendumusi;

135. Peamised seda valdkonda reguleerivad õigusaktid ja põhimõtted on ära toodud eelnevates aruannetes. Toome välja mõningad asjakohased muudatused.

136. Asjaõiguseaduse kohaselt on kinnisasja õigus omandada igal isikul, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Kinnisasja omandamise kitsendamise seadust on viimase aruandeperioodi jooksul muudetud selles osas, mis puudutab kinnisasja omandamise piiranguid juhtudel, kui kinnisasja omandada sooviv välismaalane on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi või Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni liikmesriigi kodanik. Sellisel juhul on välismaalasel õigus omandada põllumajandus- ja metsamaad sisaldav kinnisasi ilma kitsendusteta. Eelmises aruandes kirjeldatud sätted, mis puudutavad kolmandate riikide kodanike õigust kinnisasja omandamisel, kehtivad endiselt, vt eelmise aruande punktid 117-119.

137. Veendumusvabaduse valdkonnas ei ole aruandeperioodil tehtud muudatusi. 2008. a jõustunud reklaamiseaduse kohta vt eelmise aruande punkti 121. Täienduseks lisame, et reklaami kohta saab kaebusi esitada Reklaami Nõukojale, mis tegutseb Tarbijakaitseametis¹⁵ juures. Avaliku Sõna Nõukogu¹⁶ on sõltumatu analüüsikeskus, mis arutab avaliku meedia peale esitatavaid kaebusi ning juhib tähelepanu meediaeetilistele probleemidele ka ise.

¹⁵ <http://www.tarbijakaitseamet.ee/et>

¹⁶ <http://www.asn.org.ee/index.html>

138. Eesti Rahvusringhäälingu ja selle tegevust reguleeriva 2007. a jõustunud rahvusringhäälingu seaduse kohta vt eelmise aruande punktid 122-124.

(vii) õigus mõtte-, südametunnistuse- ja usuvabadusele:

139. Usuvabaduse õiguslike aluste kohta viitame eelmise aruande punktidele 125-127 ning 137-140.

140. Mis puudutab haridusega seotud seadusandlust, selgitame, et põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse § 15 lõige 4 kohaselt sisaldab põhikooli riiklik õppekava ja gümnaasiumi riiklik õppekava usundiõpetuse ainekavasid, mis kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega. Põhikooli riiklik õppekava § 13 lõige 4 sätestab, et usundiõpetust õpetatakse vaid riiklikus õppekavas toodud ainekava järgi. Sama nõue sätestatakse Gümnaasiumi riiklikus õppekava § 11 lõikes 5. Nii põhikoolis kui gümnaasiumis on usundiõpetus mittekonfessionaalne. Põhikoolis on usundiõpetus valikaine, mille õpetamise vajaduse ja vajalikkuse üle otsustab kool. Gümnaasiumis on usundiõpetus valikaine, mille õpetamise korraldamine on koolile kohustuslik, kui kasvõi üks õpilane avaldab soovi seda õppida. Samuti võib kool ühele õppesuunale selle kohustuslikuks muuta, kui õpetus toimub riiklikult kinnitatud ainekava alusel.

141. Erakooliseaduse § 11 lõike 5 kohaselt eristatakse munitsipaalkoolis antavat usundiõpetust ja erakoolis antavat konfessionaalset usuõpetust, mis toimub erakooli nõukogu kehtestatud tingimustel ja korras. Konfessionaalse usuõpetuse õppimine peab olema õpilasele vabatahtlik.

142. Võrdse kohtlemise seaduse kohaselt on isikute diskrimineerimine nende usutunnistuse tõttu keelatud töö saamise, füüsilisest isikust ettevõtjaks saamise ja kutsealale pääsemise tingimuste, sealhulgas värbamis- ja valikukriteeriumide kehtestamisel, samuti edutamisel; töö- või teenuste osutamise lepingu sõlmimisel või ametisse nimetamisel või valimisel, töötingimuste kehtestamisel, korralduste andmisel, töötasustamisel, töö- või teenuste osutamise lepingu lõpetamisel või ülesütlemisel, ametist vabastamisel; kutseõppes, karjäärinõustamisel, ümber- või täiendusõppe võimaldamisel, praktiliste töökogemuste omandamisel ning töötajate või tööandjate ühingusse, sealhulgas kutseühendusse kuulumisel ning nende organisatsioonide poolt soodustuste andmisel.

143. Kirikute ja koguduste seaduse ülesanne on sätestada põhiseadusega igapäevasele tagatud usuvabaduse teostamiseks kirikute, koguduste, koguduste liitude ja kloostrite liikmeks astumise kord ning nende tegevuse reguleerimine. Usuühingute tegevust reguleerib mittetulundusühingute seadus.

144. Usulised ühendused on kirikud, kogudused, koguduste liidud ja kloostrid ning välislepingu alusel tegutseva kiriku (st Rooma-Katoliku Kiriku) institutsioonid (§ 2). Usuühing on füüsiliste või juriidiliste isikute vabatahtlik ühendus, kelle põhitegevus on usutunnistusekohane või oikumeeniline moraali-, eetika-, haridus-, kultuuri-, diakoonia-, sotsiaalse rehabilitatsiooni alane tegevus väljaspool kirikule või kogudusele iseloomulikke usuliste talituste vorme ning kes ei pea olema seotud konkreetse kiriku, koguduste liidu või kogudusega (§ 4 lg 1).

145. Eestis tegutseb kirikute ja koguduste seaduse alusel 10 kirikut, 10 koguduste liitu, 71 üksikkogudust ja 8 kloostrit. Usulistel ühendustel ei ole kohustust teatada riigile oma liikmeskonna

suurust ega andmeid rahvusliku koosseisu kohta. Järgnevates tabelites toodud arvanded liikmeskondade kohta on esitatud Siseministeeriumi usuasjade osakonnale asjakohase järelepärimise peale vabatahtlikkuse alusel.

Tabel 2: Eesti kirikud

	Liikmeid	Kogudusi
Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik*	ca 27 000	61
Eesti Evangeelne Luterlik Kirik*	ca 180 000	164
Eesti Kristlik Nelipühi Kirik*	ca 4500	32
Eesti Karismaatiline Episkopaalkirik*	464	3
Eesti Karismaatiline Osaduskirik	503	3+3**
Eesti Metodisti Kirik*	1693	24
Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kirik*	ca 170 000	30
Rooma-Katoliku Kirik*	ca 6000	9
Uusapostlik Kirik Eestis	2217	3+15**
The Anglican Church in Estonia		3

Tabel 3: koguduste liidud

	Liikmeid	Kogudusi
Armeenia Apostliku Kiriku Eesti Püha Gregoriuse Kogudus*	2000*	1+5**
Eesti Budistlik Kogudus "Drikung Kagyu Ratna Shri Keskus"	34	1
Eesti Islami Kogudus	ca 1400	1
Eesti Juudiusu Kogudus	ca 2500	1
Eesti Evangeelne Vennastekogudus	142	1
"Evangeeliumi Kristlased Apostlite Vaimus" Tallinna Kogudus	50	1
Krishna Teadvuse Eesti Kogudus	ca 150	1
Tiibeti Budismi Nyingma Eesti Kogudus	alla 20	1
Ukraina Kreeka-Katoliku Kiriku Tallinna Kogudus	318	1
Viimse Aja Pühade Jeesuse Kristuse Kiriku Eesti Kogudus	803	1

Tabel 4: üksikkogudused

	Liikmeid	Kogudusi
Adventistide Koguduste Eesti Liit*	1627	19
Eesti Bahá'í Koguduste Liit	142	5
Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liit*	6196	83
Eesti Evangeeliumi Kristlaste	ca 1000	3

Nelipühilaste Koguduste Liit		
Eesti Evangeelsete ja Vabakoguduste Liit	ca 1000	6
Eesti Jehoova Tunnistajate Koguduste Liit	4254	4+51**
Eesti Kristlike Vabakoguduste Liit	ca 350	6
Eesti Vanausuliste Koguduste Liit	ca 15 000	10+1**
Eesti Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda		5
Eesti Kristlik Koguduste Liit		4

* tähistatud usuliste ühenduste andmed 1. jaanuari 2012 seisuga; ülejäänute puhul 1. jaanuari 2007 seisuga.

** tähistatud koguduste arvandmete puhul väljendab esimene number registrisse kantud ja juriidilise isiku staatuses olevaid kogudusi, teine number väljendab usulise ühenduse soovil registrisse kandmata ja mitte-juriidilise isiku staatuses olevaid kogudusi.

Tabel 5: kloostrid

	Liikmeskond
Dominikaani Vendade Ordu Klooster Tallinnas	2 munk
Halastuse Misjonäride Ordu Klooster Tallinnas	4 nunna
Püha Kantaliitsia Feliksi Kongregatsiooni Klooster Ahtmes	2 nunna
Püha Kantaliitsia Feliksi Kongregatsiooni Klooster Narvas	2 nunna
Pühima Neitsi Maarja Pärispata Saamise Õdede Kongregatsiooni Klooster Tartus	3 nunna
Pühima Päästja Püha Birgitta Ordu Klooster Pirital	10 nunna
Pühima Jumalaema Uinumise Stavropigiaalne Nunnaklooster Kuremäel	174 nunna
Eesti Apostlik-Õigeusu Kiriku Püha Eelkäija Skiita Saaremaal	3 nunna

(viii) õigus omada ja avaldada vabalt veendumusi;

146. Sõnavabaduse õiguslikud alused ei ole võrreldes eelmise aruandeperioodiga muutunud. Seega viitame eelmise aruande punktidele 141-144.

147. Endiselt teostab ajakirjanduse üle järelevalvet Eesti Ajalehtede Liidu poolt loodud Pressinõukogu.¹⁷ Pressinõukogu kohta eelmise aruande punktides 145-146 edastatud informatsioon kehtib ka käesoleval aruandeperioodil.

¹⁷ <http://www.eall.ee/pressinoukogu/index.html>

Tabel 6: Pressinõukogu kaebuste statistika 2008-2012 (01.10.2012 seisuga)

	2008	2009	2010	2011	2012
Kaebused	45	54	42	67	30
Otsused	34	31	34	61	25
neist õigeksmõistvad	17	10	9	28	15
neist taunivad	17	21	25	33	10
Eelkokkulepped	0	3	2	3	1
Tagasi võetud või lükatud	8	14	3	6	1
Lahendita	2	3	3	1	0
Töös perioodi lõpus	3	6	6	1	4

Allikas: Pressinõukogu

(ix) õigus rahulike koosolekute ja assotsiatsioonide vabadusele;

148. Avalikke kogunemisi reguleeritakse Eestis avaliku koosoleku seadusega, mille ülesanne on tagada inimeste õigus rahumeelselt koguneda ja koosolekuid pidada kooskõlas inimeste põhiõiguste, vabaduste ja kohustustega ning demokraatliku õigusriigi põhimõtetega. Samuti kehtestatakse seadusega avalike koosolekute korraldamise ja läbiviimise piirangud, mis on vajalikud riigi julgeoleku, avaliku korra, kõlbluse, liiklusohutuse ja koosolekust osavõtjate ohutuse tagamiseks ning nakkushaiguse leviku tõkestamiseks.

149. Võrreldes eelmise aruandega on muudetud seaduse § 3, millel on lisatud uus säte, millega keelatakse avaliku koosoleku korraldamine, mis õhutab rikkuma avalikku korda või riivab kõlblust. Kuna muus osas muutusi ei ole, viitame eelmise aruande punktidele 148-151.

(e) õigused majandus-, sotsiaal- ja kultuurivaldkonnas, sealhulgas

(i) õigus tööle ja töö vabale valikule, õiglastele ja soodsatele töötajatele jne,

150. Õigus tööle on tagatud põhiseadusega, milles sätestatakse, et Eesti kodanikul on õigus vabalt valida tegevusala, elukutset ja töökohta. Kui seaduses ei nähta ette teisiti, siis on see õigus võrdselt Eesti kodanikuga ka Eestis viibival välisriigi kodanikul ja määratlemata kodakondsusega isikul. Diskrimineerimise keeld tööga seotud valdkondades on põhjalikumalt reguleeritud töölepinguseaduses, tööturuteenuste- ja toetuste seaduses ja teistes õigusaktides. Kuna nimetatud seaduste käesolevale aruandele relevantset põhiprintsiibid ei ole alates Eesti viiendast aruandest muutunud, viitame nende suhtes viiendale aruandele. 1. jaanuaril 2009 jõustunud võrdse kohtlemise seadus reguleerib samuti võrdset kohtlemist tööelus.

151. Alljärgnevalt anname ülevaate põhilistest muudatustest Eesti tööõiguses viimase aruandeperioodi jooksul. 1. juulil 2009 jõustunud töölepingu seadus asendab varem kehtinud Eesti Vabariigi töölepingu seadust. Kehtivuse kaotasid neli senist seadust: palgaseadus, puhkuseseadus, töö- ja puhkeaja seadus ning Eesti NSV töökoodeks, töölepinguga töötajatele ei kohaldata enam töötajate distsiplinaarvastutuse seadust. Kadusid erinevate seaduste vahel esinenud terminoloogilised ja sisulised vasturääkivused, mis annab enam õiguskindlust nii töötajatele kui ka tööandjatele. Seaduse eesmärgiks on reguleerida tööandjate ja töötajate vahelisi suhteid, tagades töötajatele heaoluriigi väärtushinnangutest tuleneva piisava turvalisuse, võimaldades ettevõtjatel realiseerida oma põhiseaduslikku õigust ettevõtlusvabadusele ning panustades Eesti majanduse konkurentsivõime kasvu. Uus seadus soosib töötaja ja tööandja partnerlussuhet ning suunab pooli

rohkem omavahelisi kokkuleppeid sõlmima.

152. Uue seadusega võttis Töötukassa üle tööturuameti ülesanded, millega hakkas tööturupoliitikat korraldama üks asutus, mis maksab nii hüvitisi töötutele kui ka osutab aktiivseid tööpoliitika meetmeid: korraldab töötute koolitamist, pakub neile töö leidmist võimaldavaid teenuseid jne. Uus seadus parandas märkimisväärselt töötute sotsiaalkaitset. Näiteks koondatule makstav töötuskindlustushüvitis suurenes 70 protsendini töötasust (esimesed 100 töötuse päeva) ning 50 protsendini (alates 101. päevast). Oluliselt paranesid töötajate võimalused saada tasuta täiend- ja ümberõpet, mida rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi vahenditest.

153. Viimasel aruandeperioodil on viidud sisse mitmeid muudatusi tööturuteenuste- ja toetuste ning töötuskindlustuse seadusesse. Tasub mainida 01.01.2011 kehtima hakanud muudatusi eesmärgiga muuta tööturuteenuste osutamist ning tööturutoetuste maksmist ja rahastamist, et tagada tööturuteenuste jätkusuutlikkus ning võimalus paindlikult ja tulemuslikult reageerida tööturul toimivatele muudatustele.

154. Alates 01.05.2011 jõustusid tööturuteenuste- ja toetuste seaduse muudatused, mille eesmärgiks oli tõsta töötute tööotsimise aktiivsust, et kiirendada töö leidmist, ennetada pikaajalise töötuse teket ning võimaldada töötutel paremini keskenduda tööotsingutele, muutes pöördumise Eesti Töötukassasse paindlikumaks. Muudeti töötute mõistet. Töötuks loetakse § 10 viienda lõike uue punkti 9 kohaselt ka „muu töötute, kellel tööleidmise võimalus on eriliselt takistatud.“ Muudeti ka tööotsimiskava sisu ja koostamise korda, sätestati töötute kohustused ning suurendati võimalusi asendada töötukassasse vastuvõtule tulemine sidevahendi teel pöördumisega. Töötutel lühiajalise töötuskindlustushüvitise soodustamiseks muudeti töötutoetuse ja töötuskindlustushüvitise maksmisel ooteaja rakendamise korda. 20.02.2012 kehtima hakanud muudatustega sätestati renditööjõu vahendajana tegutsemise kord ning töölepingu sõlmimise tingimused renditöö puhul. Muuhulgas keelati renditöövahendajal töötajalt renditöö vahendamise eest tasu võtmine.

155. 10.05.2011 kehtima hakanud töötuskindlustuse seaduse muudatustega muudeti seaduse § 13 lõike 1 punkti 4 eesmärgiga täpsustada töötuskindlustushüvitise maksmise lõpetamise aega tööotsimise korral Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või Šveitsi Konföderatsioonis. Muudatus on tingitud 01.05.2010 jõustunud EÜ määrusest nr 883/2004, mille art 64 kohaselt säilib töötul õigus hüvitisele 3 kuuks juhul, kui ta läheb teise liikmesriiki tööd otsima ja täidab seal tööotsimise tingimusi. Sel juhul jätkab töötukassa talle hüvitise maksmist niikaua kuni ta on välisriigis töötuna arvel või naaseb Eestisse. Töötukassa võib erandjuhtudel, töötute põhjendatud taotlusel ja kaalutusotsuse alusel, pikendada hüvitise maksmise perioodi kuni 3 kuu võrra.

156. Vastuseks komitee lõppjäreldest punktile 16, milles komitee palus esitada tööhõive kohta andmed, mis on jagatud etniliste gruppide, rahvuste ja kõnelevate keelte lõikes, edastame, et teavet eri etniliste rühmade palgataseme kohta Eestis ei koguta. Andmed isiku rahvuse kohta on delikaatsed ning seega oleks sellise info kogumiseks vaja seaduses ette nähtud alust. Andmeid palgataseme kohta kogutakse tegevusalade ja ametikohtade kaupa. Välja saab tuua, et eestlaste ja mitte-eestlaste aastase ekvivalentnetosissetuleku erinevus oli 2010. aastal ligikaudu 1,3-kordne.

157. 2008. aastal alanud ülemaailmse majanduskriisi tagajärjel langes tööhõive vanuserühmas 15-64 69,5%-lt 2010. aastaks 60,7%-ni. Töötuse määr kasvas samal ajal 16,9%-ni. 2011. aastal on aga märgata majanduse taastumist ning olukord tööturul on paranemas. Tööhõive määr 2011. aastal oli

64,9% ning töötuse määr 12,5%. Tööturul on keerulisemas positsioonis puuduliku riigikeele oskusega inimesed. Nende sisenemine tööturule on raskendatud ning neil on suurem tõenäosus jääda töötuks. Töötuse määr eestlaste ja mitte-eestlaste seas 2011. aastal oli vastavalt 9,7% ja 18,2%.

158. Võrreldes eestlastega on mitte-eestlased aga tööturul aktiivsemad, mis eriti ilmekalt avaldus majanduskriisi tingimustes. Mitte-eestlased loobuvad töötusolukordest harvem ning mitteaktiivsete osakaal on isegi töötuse kõrge taseme juures vähenenud. Mitte-eestlaste konkurentsivõime parandamiseks tööturul on jätkuvalt oluline parandada nende eesti keele oskust.

159. Töötukassa korraldab eesti keele koolitusi rõhuasetusega tööalasel keeleõppel. 2010. aastal osales tööalase eesti keele kursustel 681 ja 2011. aastal 1603 inimest.

160. Tööturupoliitika väljatöötajaks Eestis on Sotsiaalministeerium. Sotsiaalministeerium on astunud samme, et tööturuteenuste osutamisel pöörataks eriti suurt tähelepanu nendele piirkondadele, kus töötuse määr on suurem, ning nendele sihtrühmadele, kelle puhul töötuse risk on suurem.

161. Riiklike tööturuteenuste pakkumist ja tööturutoetuste maksmist korraldab aastast 2009 Eesti Töötukassa oma igas maakonnas asuvate kohalike osakondade kaudu. Töötukassa kohalikest osakondadest saavad lisaks töötutele nõu ja abi ka töökoha vahetamisele mõtlevad inimesed, pikaajalise tervishäirega inimesed, koondamisteate saanud inimesed ning tööandjad.

162. Eesti Töötukassa korraldab vähemusrahvuste konkurentsivõime suurendamiseks tööturul peamiselt koolitusi – nii eesti keele koolitust kui ka erialakoolitusi. Lisaks koolitustele tutvustab Eesti Töötukassa erinevaid eesti keele e-õppe võimalusi keeleoskuse iseseisvaks täiendamiseks ning teeb koostööd projektidega, kes pakuvad eesti keele koolitusi töötutele. Samuti võivad eesti keelt mitteoskavad töötud kasutada ka kõiki teisi tööturuteenuseid: neil on võimalik osaleda karjäärinõustamisel või tööpraktikal, taotleda toetust ettevõtluse alustamiseks, käia tööharjutusel või avalikul töö või rakenduda tööle tööandjale makstava palgatoetuse abil, samuti pakutakse puudega inimestele nelja spetsiifilist teenust. Kokku osutatakse Tööturuteenuste ja -toetuste seaduses ette nähtud korras ja Tööhõiveprogramm 2012-2013 raames 20 erinevat tööturuteenust.

163. Töötutele, kellel on töö leidmiseks vaja omandada uusi oskusi või täiendada olemasolevaid, korraldab töötukassa erialakoolitusi (nii täiend- kui ümberõpe) kombineerituna erialase keeleoskuse arendamisega. Paljusid erialakoolitusi tellitakse ka venekeelse õppena.

164. Samas ei ole eesti keele mitteoskamine tööturul oluliselt konkurentsivõimet vähendavaks asjaoluks kõikjal Eestis. Näiteks Ida-Virumaal, kus kohati on venekeelse elanikkonna protsent üle 90, ei ole eesti keele oskus tööturul kandideerimisel määravaks ning olulised on ka teised tööturuteenused peale keeleõppe.

165. 2011. aastal tõusis tööhõive määr nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste seas. Kõrgeim on tööhõive määr eestlastest meeste seas (67,8%), veidi madalam mitte-eestlastest meeste seas (65,9%). Eestlastest naiste seas oli tööhõive määr 64% ning kõige madalam oli tööhõive määr mitte-eestlastest naiste seas, vastavalt 60,2%.

166. 2011. aasta integratsiooni monitoring kinnitab, et jälgides kvartaalseid muutusi perioodil 2006-2011, on eestlaste tööhõive määr teistest rahvustest inimeste omast olnud pidevalt suurem, kuigi erinevused ei ole olnud suured. Majanduskriis tõi kaasa tööhõive määra kiirema languse teistest rahvustest inimeste seas, kuid ka majanduskriisi tipus 2010. aasta I kvartalis jäi eestlaste ja teistest rahvustest inimeste tööhõive lõhe 5,6 protsendipunkti piiresse. 2011. aasta kolmandas kvartalis jäi erinevus 1,3 protsendipunkti juurde, kus eestlaste tööhõive määr on 61,4% ning teistest rahvustest inimeste seas 60,1%.

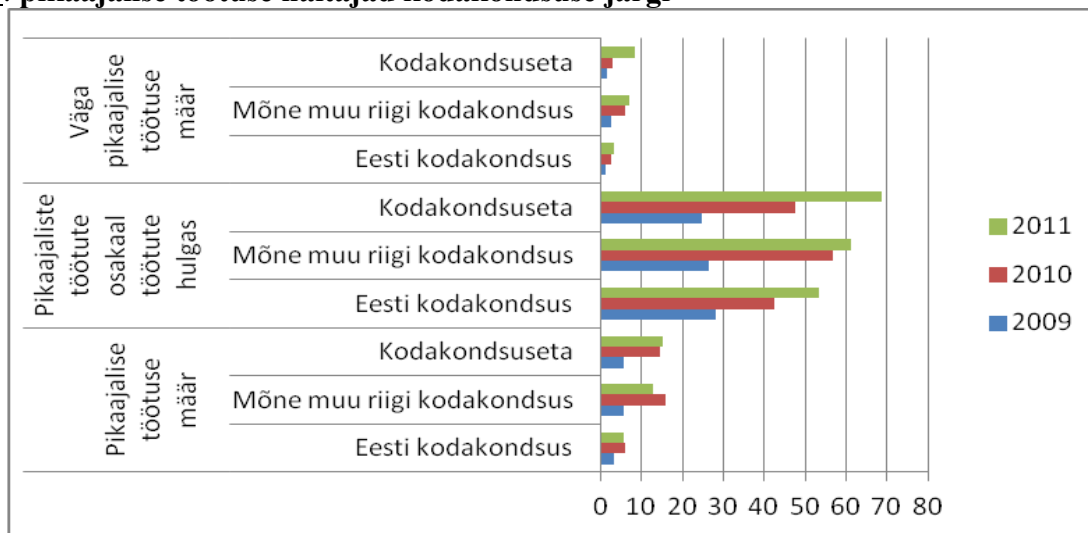
Tabel 7: tööjõud, hõivatud, töötud, tööhõive määr ja töötuse määr 15–74-aastaste eestlaste ning mitte-eestlaste seas 2008-2011. aastal

		2008	2009	2010	2011
Eestlased	Tööjõud, tuhat	463.3	453.8	449.7	465.7
	..hõivatud, tuhat	444.0	403.8	389.3	420.8
	..töötud, tuhat	19.3	50.0	60.5	45.0
	Tööhõive määr, %	63.5	58.0	56.1	60.1
	Töötuse määr, %	4.2	11.0	13.4	9.7
Mitte-eestlased	Tööjõud, tuhat	231.6	237.1	237.1	230.2
	..hõivatud, tuhat	212.6	192.1	181.6	188.3
	..töötud, tuhat	19.1	45.0	55.5	41.9
	Tööhõive määr, %	61.8	56.1	53.2	57.1
	Töötuse määr, %	8.2	19.0	23.4	18.2

Allikas: Statistikaamet

167. Mitte-eestlaste suuremat töötust võib selgitada peamiselt nende elukoha, halva eesti keeleoskuse ja väikse geograafilise mobiilsusega. Mitte-eestlased elavad peamiselt linnades ning on koondunud kahte piirkonda: Kirde-Eestisse, kus 80% rahvastikust on mitte-eestlased, ja pealinna Tallinnasse, kus mitte-eestlasi on umbes 50%. Eesti piirkondadest on suurima töötuse määraga Kirde-Eesti, kus töötuse määr 2011. aastal oli 20,3%. Eesti keskmisest töötuse määrast on see üle 1,5 korda kõrgem.

Tabel 8: pikaajalise töötuse näitajad kodakondsuse järgi

Allikas: Statistikaamet

168. Viimastel aastatel tööturul toimunud muutused kajastuvad ka õigusliku staatuse alusel jaotuvate elanikkonna sihtrühmade hõiveseisundis. Majanduskriisi mõjul kasvas töötus erinevate kodakondsustega inimeste seas. 2011. aastal on aga olukord tööturul märgatavalt paranenud ja seda samuti kõikide erinevate kodakondsusega inimeste seas.

Tabel 9: 15-74-aastaste hõiveseisund kodakondsuse alusel

		2008	2009	2010	2011
Eesti kodakondsus	Tööjõud, tuhat	569.5	561.7	562.3	582.7
	..hõivatud, tuhat	543.6	495.2	482.5	520.2
	..töötud, tuhat	25.9	66.6	79.8	62.6
	Tööhõive määr, %	63.4	58.2	56.4	60.2
	Töötuse määr, %	4.6	11.9	14.2	10.7
Muu kodakondsus	Tööjõud, tuhat	125.4	129.2	124.5	113.2
	..hõivatud, tuhat	113.0	100.7	88.4	88.9
	..töötud, tuhat	12.4	28.5	36.1	24.3
	Tööhõive määr, %	60.8	53.4	49.4	53.6
	Töötuse määr, %	9.9	22.1	29.0	21.5
Sh Venemaa kodakondsus	Tööjõud, tuhat	46.0	52.9	52.5	46.6
	..hõivatud, tuhat	41.8	41.6	37.3	36.7
	..töötud, tuhat	4.2	11.3	15.3	9.8
	Tööhõive määr, %	55.9	51.9	46.7	49.5
	Töötuse määr, %	9.1	21.3	29.1	21.1
Sh kodakondsus määratlemata	Tööjõud, tuhat	72.6	69.1	64.1	59.7
	..hõivatud, tuhat	64.9	53.2	44.7	46.5
	..töötud, tuhat	7.7	15.9	19.5	13.1
	Tööhõive määr, %	64.1	54.1	50.8	57.6
	Töötuse määr, %	10.6	23.0	30.4	22.0

Allikas: Statistikaamet

169. 2011. a integratsiooni monitooring kinnitab, et uussisserändajad diskrimineerimist enda suhtes ei taju. Samuti ei tajuta tööandjate eelarvamusega suhtumist uussisserändajatest tööotsijasesse. Eestis töötavad sisserändajad on üldiselt oma töö ja töötingimustega rahul, pidades neid samaväärseks kohalike elanikega.¹⁸

170. Rahvuse ja soo alusel andmeid võrreldes võib välja tuua, et kui sooline tööhõive määrade erinevus oli eestlaste puhul näiteks 2011. aastal 5,2 ja mitte-eestlaste puhul 8 protsendipunkti, siis rahvuse pinnalt võrreldes oli lõhe meeste hulgas vaid 1,3 ja naiste hulgas 4,1 protsendipunkti. Tööhõive määr oli 2011. aastal vanusegrupis 15-74 kõrgeim eestlastest meeste (62,8%) ning madalaim mitte-eestlastest naiste hulgas (53,5%).

Tegevused töötuse vähendamiseks

171. Uussisserändajatest elanike eesti keele oskus on üldiselt paranemas, mis on jätkuvalt üks olulisi lõimumist toetavaid tegureid. 2011. a Inimarengu aruanne rõhutab samuti keele omandamise

¹⁸ http://www.kul.ee/webeditor/files/integratsioon/Intmon_2011_pt_8.pdf

sotsiaalset mõõdet ja mõju parema hakkamasaamise tunnetamisel. Eesti on pööranud suurt tähelepanu tasuta keelekursuste korraldamisele, mis võimaldab anda eesti keele kursusi kõikidele määratlemata kodakondsusega või kolmandate riikide kodanikele, olenemata sellest, kas nad teevad kodakondsuse eksamit või mitte. Lisaks toetab eesti keele (sh erialase eesti keele) koolitusi MISA. Ka toimuvad MISA vahendusel tööjõuvahetusprogrammid eesti keele praktiseerimise eesmärgil. Keelekoolitused on nimetatud programmides osalejatele tasuta. Koolitusi rahastatakse riigieelarvest ja Euroopa struktuurivahenditest.

172. 2009. a alustati keeleõppe kulude hüvitamisega kõigile, kes on eesti keelt kursustel õppinud ja keele tasemeeksami sooritanud. ESF programmi „Keeleõppe arendamine 2008-2010 ja 2011-2013“ raames on kompenseeritud õppurite keeleõppe kulusid, 2009. a alustati ka kultuuri- ja keeleõppematerjalide ning keele- ja kohanemisprogrammide väljatöötamise ja rakendamisega täiskasvanud uussisserändajate edukamaks lõimumiseks Eesti ühiskonda, töötati 2009. aastal välja uussisserändajate tugiisikuteenus, täiskasvanutel on võimalik läbida karjääriõppekursuseid.

173. Riik võimaldab tasuta riigikeele õpet ka mitte-eestlastest töötutele, pensionäridele ja puuetega inimestele. 2011. a valmis erivajadustega õppijate eesti keele metoodika ja käsiraamat¹⁹ ning 300-le töötule võimaldati MISA toel tasuta eesti keele koolitust. Eesti Töötukassa korraldab koolitusi rõhuasetusega tööalasel eesti keele õppel.

174. Uussisserändajate välja töötatud kohanemisprogramm kätkeb erinevaid valdkondi ja tegevusi. EL liikmesriikides on kohanemisprogrammi põhikomponendid keeleõpe, erialane täiendamine või ümberõpe ning kodanikuõpetus. Ka Eestis väljatöötatavas kohanemisprogrammis pakutakse riiki sisseelamiseks esmavajalikku tugiteenust, korraldatakse baaskoolitusi, keelekoolitusi ja toimub ettevalmistus tööle rakendumiseks. Täpsemalt sisaldab tugiteenus näiteks abi teabeotsingutel, eluaseme leidmisel, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste saamisel, haridus- ja kutseõppeteenuste saamisel ning argipäevategevustes nagu panga-, ostu- jm toimingutes.

Perevägivald ennetamine ja tõkestamine ning inimkaubanduse vastu võitlemine

175. 2010 aasta kevadel jõustus esimene Vabariigi Valitsuse „Vägivalla vähendamise arengukava“, mis muuhulgas seab eesmärgid naistevastase vägivalla, perevägivald ennetamise ja tõkestamise valdkonnas ning inimkaubanduse osas. Selle arengukava puhul on kindlasti tegemist olulise teetähisega, mille roll tegevuste ja ressursside planeerimisel aastani 2014 on märkimisväärne. Arengukava läbivad teemad on vägivalla ennetamine, ohvriabi, kurjategijate rehabiliteerimine, teabe kogumine ning koostöö tugevdamine. Arengukava täitmist koordineerib Justiitsministeerium. Sotsiaalministeerium korraldab loenguid avalikkuse teavitamiseks ning koolitusi spetsialistidele (sh varjupaikade töötajad, sotsiaal- ja ohvriabitöötajad, noorsootöötajad, juristid, politseinikud, kohtunikud), korraldab riikliku koostöövõrgustiku ümarlaudu, levitab regulaarselt infomaterjale. Täna töötab nõustamistelefon (inimkaubanduse ohvritele ja perevägivald ohvritele), töötab prostitutsiooni kaasatud ja kaubitsetud naistele loodud rehabilitatsioonikeskus ning naiste varjupaigad.

176. 2010-2014 toimub inimkaubanduse vastane tegevus “Vägivalla vähendamise arengukava” raames. Eestis on loodud ametiasutuste ja MTÜ-de esindajatest võrgustik, mis võimaldab

¹⁹ www.meis.ee/library?book_id=163&action=download2

tõhusamat omavahelist koostööd. Võrgustiku tegevust koordineerib Justiitsministeerium.

177. 2012. aasta alguses on vastu võetud ja jõustunud karistusseadustiku muudatused, millega põhjalikult revideeriti inimkaubandusalaste kuritegude sätteid, sh lisati seadustikku § 133 inimkaubanduse karistamise kohta. Inimkaubanduse ja vägivallaga võitlemine on tähtsal kohal kriminaalpoliitika arengusuundades.

(ii) õigus luua ametiühinguid ja neisse astuda;

178. Ametiühingute loomist ning nende tegevust reguleeritakse Eestis ametiühingute seadusega. Isikutel on õigus vabalt ilma eelneva loata asutada ametiühinguid, nendega ühineda või jätta ühinemata. Ametiühingut asutada ning nendega ühineda on keelatud ainult kaitsejõudude tegevteenistuses olevatel kaitseväelastel. Töötajate huvide esindamiseks võivad ametiühingud moodustada liite ning ühineda töötajate rahvusvaheliste organisatsioonidega.

179. Ametiühingusse kuulumisel ei sea ametiühingute seadus mingeid eeltingimusi (vanus, sugu, rass, kodakondsus jmt) ei liikmelisusel ega mis tahes taseme ametiühingutöötajaks (sh keskliitude juhid) valimisel.

180. 13. detsembril 2006 vastu võetud töötajate usaldusisiku seadus täpsustab muuhulgas ametiühingute ja nende usaldusisikute õigusi ja kohustusi, esmajoonel osalemist töötajate informeerimisel ja nendega konsulteerimisel.

181. Töölepingu seaduse § 3 kohustab tööandjat tagama töötajate kaitse diskrimineerimise eest, järgima võrdse kohtlemise põhimõtet ning edendama võrdõiguslikkust.

182. Vastu on võetud Võrdse kohtlemise seadus (jõustus 01.01.2009), mille § 12 kohustab tööandjat edendama võrdse kohtlemise põhimõtet, rakendama meetmeid töötaja kaitsmiseks diskrimineerimise eest ning teavitama töötajat tema sellekohastest õigustest ja kohustustest. Sama seaduse § 13 kohustab haridus- ja teadusasutusi, muid koolitust korraldavaid asutusi ja isikuid arvestama õppesisu määramisel ja õppetöö korralduses vajadust edendada võrdse kohtlemise põhimõtet.

(iii) õigus eluasemele;

183. Antud valdkonnas ei ole pärast eelmise aruande esitamist olulisi seadusandlike muudatusi toimunud, seetõttu viitame eelmise aruande punktides 187-194 esitatule. Toimunud muudatustest tuleb ära mainida 01. jaanuaril 2009. aastal jõustunud võrdse kohtlemise seadus, mille § 2 lg 1 punkti 7 kohaselt on isikute diskrimineerimine nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi või nahavärvuse tõttu keelatud avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste, sealhulgas eluaseme kättesaadavuses.

184. Eelmises aruandes välja toodule tuleks lisada, et riikliku valdkondliku poliitika kujundamisel on aluseks Vabariigi Valitsuse kinnitatud arengustrateegia „Eesti eluasemevaldkonna arengukava 2008-2013“, milles on toodud erinevad meetmed eluruumidele juurdepääsetavuse suurendamiseks ja omandamisvõimaluste parandamiseks.

Tabel 10: eluasemeteenuse (sotsiaalhoolekande seaduse § 14 tähenduses munitsipaal- või sotsiaaleluruumides) kasutajate ja kohtade arv aasta lõpu seisuga, 2008–2011

	2008	2009	2010	2011
Kohalike omavalitsuste arv, kus osutati eluasemeteenust	160	166	176	177
Teenuse kasutajate arv kokku	8 781	9 458	9 409	10 057
alla pensioniealised	6 709	7 168	7 113	7 624
pensioniealised	2 072	2 290	2 296	2 433
Teenuse kasutajatest erivajadusega isikud kokku	1 160	1 156	1 185	1 210
Kohtade arv	6 392	7 045	7 058	7 505
sh spetsiaalselt kohandatud erivajadustega isikutele	293	340	343	342
Hõivatud eluruumide arv	5 742	6 366	6 376	6 644

(iv) õigus tervishoiule ja arstiabile, sotsiaalkindlustusele ja sotsiaalsele teenindamisele;

185. Alates 2008. a ei ole tervishoiuteenuste kättesaadavuses toimunud olulisi muutusi. Kõigile isikutele, kes viibivad Eestis, on tagatud vältimatu arstiabi osutamine sõltumata ravikindlustuse olemasolust, rahvusest, kodakondsusest/kodakondsusetusest jne.

186. Eestis määratakse hüvitisi riigisiseste õigusaktide kohaselt kas Eesti alalisele elanikule või tähtajalise elamisloa ja elamisõiguse alusel Eestis elavale välismaalasele. Sotsiaalkindlustushüvitiste maksmine ei sõltu isiku kodakondsusest, rahvusest ega ka rassilisest kuuluvusest.

187. Isikute diskrimineerimine nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi ja nahavärvuse tõttu on keelatud ka sotsiaalhoolekande-, tervishoiu- ja sotsiaalkindlustusteenuse, sealhulgas sotsiaaltoetuste saamisel.

188. Aruandeperioodil viidi sisse uus hüvitise liik, milleks oli kindlustushüvitis koondamise korral, mida makstakse kõigile koondatutele. Koondamishüvitist makstakse 1 - 2 kuu töötasu ulatuses sõltuvalt tööstaažist. Varasemalt maksti koondamishüvitist üksnes töölepingu kollektiivsete ülesütlemiste korral. Viidi sisse vastavalt 30 või 60 päevane ooteperiood (sõltuvalt koondamishüvitise maksmisest) töötuskindlustushüvitise maksmisel neile, kelle töö- või teenistussuhe lõppes koondamise tõttu. Ooteperioodi arvutatakse töösuhte lõppemisest ja selle võrra töötuskindlustushüvitise maksmise periood ei lühene.

189. Lisaks tõusis töötuskindlustushüvitise alammäär. Enne oli see võrdne töötutoetusega, nüüd on see 50% alampalgast. Uus on ka see, et töötuskindlustushüvitisele õiguse tekkimiseks vaadeldavat 36-kuulist referentsperioodi pikendatakse rasedus- ja sünnituspuhkusel, lapsendaja puhkusel või lapsehoolduspuhkusel viibitud aja võrra (töötuskindlustuse seaduse § 6 lg 5).

190. Riiklike peretoetuste määramise ja maksmise põhimõtted on jäänud samaks, mis on kirjeldatud eelmises aruandes. Võrreldes eelmise aruandeperioodiga on peretoetuste loetelu vähenenud: 2009. aasta 1. juulist lõpetati koolitoetuse maksmine. Koolitoetuse suurus oli 450 EEK ning seda maksti kord aastas õppeaasta alguses kõikidele õppivatele lastele. Toetuse maksmine lõpetati seoses

majanduskriisiga ning vajadusega piirata riigieelarve kulusid ja tagada riigieelarve tasakaal. Siiski maksavad kohalikud omavalitsused enamasti nn ranitsatoetust või aabitsatoetust esimesse klassi õppima asuvate laste vanematele. Ülejäänud kooliminekuiga seotud kohalike omavalitsuste poolt makstavad toetused sõltuvad perekonna sissetulekutest.

191. Võrreldes eelmise aruandega ei ole muudetud elatisabi maksmise põhimõtteid ega suurust.

192. Võrreldes eelmise aruandega ei ole muudetud vanemahüvitise maksmise põhimõtteid.

193. 2010. aastal sätestati üldiseks vanaduspensioni eaks 65 aastat. Alates 2017. aastast hakkab pensioniiga tõusma astmeliselt 3 kuu võrra iga järgmise sünniaasta kohta ning jõuab 65 aastani aastaks 2026.

194. 01.10.2008 jõustusid puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse muudatused, millega viidi puudega tööealiste inimeste toetuste süsteem uutele alustele. Kui varem oli tööealise inimese igakuise toetuse suurus otseses sõltuvuses puude raskusastmest, siis nüüd tuvastatakse tööealisel inimesel puudest tulenevad lisakulud. Toetuse suurus kujuneb nimetatud lisakulude alusel. Lisakuludena võetakse arvesse mitmeid erinevaid kulusid, mis inimesel tekivad igapäevaelus osalemisel – ravimid, transport, abivahendid, erivajadused riidele ja jalatsitele, suurenenud enesehooldus- ja majapidamiskulutused, kommunikatsioonivahendid. Eesmärgiks on toetada puuetega inimeste iseseisvat hakkamasaamist, toimetulekut ja töötamist, s.t. puuetega inimeste aktiivsust. Eeldatakse, et aktiivsematel inimestel on suuremad lisakulud, millest tulenevalt on neil võimalik saada ka suuremat toetust. Puudega tööealise isiku toetuse suurus on 16,62 – 53,70 eurot kuus.

195. Motiveerimaks puudega inimesi osalema tööturul, kehtestati 2008. aastal puudega töötavatele inimestele uus toetuseliik – töötamistoetus. Töötamistoetust makstakse kuni 70-aastastele puudega isikutele puudest tulenevate ja töötamisega seotud kulude katmiseks. Nendeks kuludeks võivad olla transpordikulud, suurem vajadus abilise või abivahendi järele jms. Toetuse suuruseks on kuni 255,70 eurot 3 aasta jooksul.

196. Õigus saada ohvriabi on kõikidel inimestel, kes on langenud hooletuse või halva kohtlemise, füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks, seega on ohvriabi saamiseks õigustatud iga inimene, kellele on põhjustatud kannatusi või tekitatud kahju (vt lähemalt punktid 305-312).

197. 1. detsembril 2005 kinnitas Vabariigi Valitsus HIVi ja AIDSi strateegia aastateks 2006-2015. Riikliku HIVi ja AIDSi strateegia aastateks 2006–2015 põhieesmärk on saavutada uute HIVi juhtude püsiv langus Eestis. Strateegia prioriteedid on: kahjude vähendamine süstivate narkomaanide seas, ennetustöö noorte inimestega, keskendudes riskeerivalt käituvatele noortele ning HIViga seotud tervishoiu- ja sotsiaalteenuste tagamine HIViga inimestele.

198. Võtmevaldkondadeks HIV-nakkuse leviku pidurdamisel ning generaliseerunud epideemia ennetamisel on töö süstivate narkomaanide ja nende seksuaalpartneritega, haavatavate noorte ja HIVi nakatunutega.

199. Riigi tasandil valmistatakse igal aastal ette järgmise aasta tegevuskava, kus hoolikalt

vaadatakse üle eri sihtrühmadele planeeritav tegevus. 2012. aasta jooksul toimus uue pikaajalise HIV tegevuskava väljatöötamine aastateks 2013-2016 ning protsessi olid kaasatud kõik HIV valdkonnas aktiivselt tegutsevad tippspetsialistid ning koostööpartnerid. Uus pikaajaline HIV tegevuskava on ühendatud Rahvastiku Tervise Arengukavaga, mille tegevuskava üheks oluliseks koostisosaks on ka HIV strateegia tegevuskava. Tegevuskava hõlmab erinevaid ennetusega ning raviga seotud teenuseid, mis konkreetselt on mõeldud narkomaanide sihtrühmale ning samuti tegeletakse aktiivselt inimeste harimisega antud teemal. Nii HIVi kui narkomaania ennetamise eesmärgil viiakse jätkuvalt läbi laiaulatuslikke teavituskampaaniaid, et tõsta rahvastiku teadlikkust riskikäitumise valdkonnas.

200. Nii HIVi kui ka narkomaania valdkonna tegevuste kavandamisel on igakülgset arvestatud muukeelsetele inimestele mõeldud teenuste eripäraga. Kõik õppe- ja teabematerjalid ning teavitustegevus tervikuna on kakskeelsed (eesti ja vene). Samuti korraldatakse koolitusi sihtrühmale ning spetsialistidele lisaks eesti keele ka vene keeles. Epidemioloogilist olukorda arvesse võttes viiakse ellu ka vähemustele mõeldud tegevusi. Strateegiate meetmed on eeskätt sihtrühmapõhised, seetõttu võetakse alati arvesse abivajajate rahvust ja kultuurilist tausta.

v) õigus haridusele;

201. Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseadusele, haridusseadusele, koolieelse lasteasutuse seadusele, põhikooli- ja gümnaasiumiseadusele, erakooliseadusele, kutseõppeasutuse seadusele, rakenduskõrgkooli ja ülikooli seadustele on kõigil Eestis legaalselt viibivatel ja rahvusvahelise kaitse saajatel või rahvusvahelist kaitset taotlevatel isikutel õigus omandada haridust eelpoolnimetatud seadustes sätestatud tingimustel ning juurdepääs haridusele ei sõltu inimese keelelisest, kultuurilisest ning rassilisest taustast ja usulistest tõekspidamistest. Hariduse kättesaadavust reguleerivad seadusandluse sätted ei ole võrreldes eelmise aruandeperioodiga muutunud, vt eelmise aruande punktid 215-220.

202. 1. septembril 2010. aastal jõustus uus põhikooli- ja gümnaasiumiseadus. Järgneb ülevaade olulisematest muudatustest võrreldes vana põhikooli- ja gümnaasiumiseadusega.

203. Esmakordselt sätestatakse riikliku õppekava olulised aluspõhimõtted: esitatud on alusväärtused, põhikooli ja gümnaasiumi ülesanded, õppe korraldamise põhimõtted, mis seni oli kehtestatud vaid õppekavas eneses. Et rõhutada põhikooli kui eraldiseisvat haridusastet, millel on omad eesmärgid ning selge lõpptulemus, ning et lähendada üldkeskhariduse ja kutsekeskhariduse ülesehitust, lahutatakse põhikooli ja gümnaasiumi õppekavad. Sätestatakse võimalus arvestada õppekavavälisest õppimisest õppe osana ning kasutada IB (*International Baccalaureate*) õppekava.

204. Mitmed uued sätted on mõeldud õpilaste koolikohustuse täitmise parandamiseks, väljalangevuse vähendamiseks ning hariduslike erivajadustega õpilaste toetamiseks. Olulisimad punktid puudutavad koolikohustuse mõiste täpsustamist ja koolikohustuse pikendamist 18 eluaastani; põhjendamata puudumiste korral võetakse kohe midagi ette; täpsustatakse erinevate osapoolte – õpilane, lapsevanem, kool, kohalik omavalitsus – kohustusi ja vastutust koolikohustuse täitmisel. Märkimisväärsed muudatused puudutavad erivajadustega õpilaste õppekorraldust: täpsustatakse kooli kohustusi hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduses, näiteks kooli pidaja kohustust tagada õpilasele eripedagoogilise, psühholoogilise ning sotsiaalpedagoogilise

teenuse kättesaadavus. Luuakse paindlikumaid õpivõimalusi: õpiabi, väikeklassides/rühmades õpe, individuaalõpe jne.

205. Erilist tähelepanu pööratakse õpilaste ja kooli töötajate turvalisuse tagamisele. Sätestatakse tegevused, mis tagaksid turvalise kooli nii õpilastele kui koolitöötajatele. Kool peab tagama õpilase koolis viibimise ajal tema vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse ning rakendab abinõud vaimse ja füüsilise vägivalla ennetamiseks. Vägivalla ennetamiseks tagatakse koolis järelevalve õpilaste üle kogu õppepäeva vältel.

Alusharidus

206. Alusharidust on võimalik omandada koolieelsetes lasteasutustes (lasteaed). Kohalikel omavalitsustel on kohustus tagada kõigile oma teeninduspiirkonna lastele (sh erivajadustega lastele), kelle vanemad seda soovivad, võimalus käia teeninduspiirkonna lasteasutuses.

207. Koolieelse lasteasutuse seaduse (§ 8) järgi toimub koolieelsetes lasteasutustes (kuni 7-aastased lapsed) õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles. Kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel võib see toimuda ka mõnes muus keeles. Lasteasutuses või selle rühmas, kus õppe- ja kasvatustegevus ei toimu eesti keeles, on eesti keele õpe alushariduse raamõppekavas ettenähtud mahus kohustuslik (3-7aastastele lastele vähemalt kaks korda nädalas kestusega 20 minutit). Käesoleval ajal on Eesti lasteasutuste töökeeleks eesti, vene ja inglise keel, kusjuures rühmasiseselt on töökeeleks üks keel.

208. Vene töökeelega lasteasutused paiknevad enamasti linnades ja piirkondades, kus venekeelne elanikkond moodustab enam kui 40% (Ida-Virumaa, Harjumaa, sh Tallinn). Eesti töökeelega lasteaiarühmad moodustavad 82,6%, vene töökeelega ja keelekümblusrühmad 17,2% ning inglise töökeelega 0,2% kõigist lasteaiarühmadest. Eelkõige vene emakeelega lastele suunatud keelekümblusrühmade arv kasvab aasta aastalt, ehkki tegemist on vabatahtliku programmiga nii vanematele kui ka lasteaedadele.

209. Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2011 tulemustest selgub, et 80% vene ja muu emakeelega vastajatest eelistavad eestikeelse õppe algust juba lasteaias.

210. Haridus- ja Teadusministeerium on koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava rakendamiseks, sh eesti keele kui teise keele õppe kvaliteedi tagamiseks toetanud erinevaid tegevusi: õpetajate täienduskoolitus, õppematerjalide koostamine ja välja andmine. Täienduskoolitused õpetajatele toimuvad igal aastal alates 2008. a.

211. Koolieelsete lasteasutuste eesti keele kui teise keele õpetajate palgavahendite toetus on arvestatud alates 2009. aastast koolieelsetes lasteasutustes eesti keele kui teise keele õppe laienemise (alates kolmeaastastest lastest) toetamiseks.

Põhiharidus

212. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (§ 21) järgi võib põhihariduse tasemel (1.-9. klassis) õppekeeleks olla mis tahes keel. Õppekeel on nimetatud seaduses (§ 9 lg 21) määratletud keelena, milles toimub enam kui 60% õppetööst. Kooli omanik otsustab õppekeele valiku, arvestades piirkonna vajadusi ja olemasolevaid ressursse: õpetajate olemasolu, õppevahendite soetamise

võimalusi jm. Käesoleval ajal on põhikoolides võimalik õppida eesti, vene, inglise ja soome keeles. 83% üldhariduskoolides on õppekeeleks eesti keel, 1,5% vene keel, 14% koolides on eesti ja vene õppekeelega osakonnad või eesti ja vene õppekeel ning ülejäänud koolides (1,5%) on õppekeeleks inglise, inglise ja eesti või soome ja eesti keeled.

Tabel 11: üldhariduskoolid (va täiskasvanute gümnaasiumid) kooli õppekeele lõikes 2008-2012

Õppeaasta	eesti	vene	eesti/vene	inglise	eesti/inglise	eesti/soome	Kokku
2008/2009	473	62	27	2	1	1	566
2009/2010	465	61	28	2	1	2	559
2010/2011	454	58	28	2	1	2	545
2011/2012	447	8	77	2	4	2	540

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem

213. Põhiharidust omandavatele õpilastele, kelle emakeel ei ole kooli õppekeel, loob kool koostöö riigi ja kohaliku omavalitsusega emakeele ja rahvuskultuuri õppimise võimalused, et säilitada rahvuslik identiteet. Keeleõpperühma loomise õigus tekib vähemalt 10 ühest rahvusest lapsevanema kirjaliku sooviavalduse alusel. Pidevalt on suurenenud eesti keelest erineva emakeelega õpilaste arv eesti õppekeele klassides. Perioodil 2006-2011 on nende vene emakeelega õpilaste arv, kes õpivad eesti õppekeele klassides või keelekümbelklassides, suurenenud järk-järgult ja see tendents on aastate lõikes kasvav.

214. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi on gümnaasiumiastmes (10.-12. klass) õppekeeleks eesti keel, kuid munitsipaalkooli gümnaasiumiastmes ja munitsipaalkooli gümnaasiumiastme üksikutes klassides võib õppekeeleks olla ka mis tahes muu keel. Loa muus keeles toimuvaks õppetööks annab Vabariigi Valitsus kohaliku omavalitsuse volikogu taotluse alusel. Sellekohase ettepaneku kohaliku omavalitsuse volikogule teeb kooli arengukavast lähtudes gümnaasiumi hoolekogu. Erakoolides otsustab õppekeele valiku kooli omanik.

215. Vabariigi valitsuse määruse kohaselt toimub seni vene õppekeele gümnaasiumides õppetöö vähemalt 60% ulatuses eesti keeles 2011/12. õppeaastal 10. klassides õppimist alustanud õpilastele.

Tabel 12: Eesti keelest erineva emakeelega põhikooliõpilaste arv ja osakaal eestikeelses õppes ning keelekümbelklassides, keelekümbelmeetodikat rakendavate koolide arv 2008-2011

Aasta	Eesti keelest erineva emakeelega õpilaste koguarv	Eesti õppekeele klassides ja keelekümbelklassides osalemise määr	Keelekümbelmeetodikat rakendavate koolide arv
2008	27563	21,7%	27
2009	27410	21,5%	25
2010	27523	22%	28
2011	27565	22,1%	31

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem

216. Üleminek eestikeelsele õppele tuleneb Põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest, kus on ette nähtud üldreeglina, et gümnaasiumiastmes toimub õppetöö eesti keeles. Selle haridusreformi peamine eesmärk on suurendada ühiskonna sidusust ja vältida segregatsiooni, samuti parandada venekeelsete koolide hariduse kvaliteeti, et tagada lõpetajatele võrdsed võimalused ühiskonnas, eelkõige hõlbustada juurdepääsu kõrgharidusele ja tööturule.

217. Eestikeelsele õppele üleminek on toimunud paindlikult. Osaliselt eestikeelsele õppele üleminek puudutab vaid gümnaasiume, kus pärast mitmeid aastaid ettevalmistust peab alates 2011. aastast 60% õppetööst toimuma eesti keeles. 40% õppetööst jääb venekeelseks. Eesti keeles õpetatavatest ainetes on riiklikult määratletud viis, ülejäänud ained on valinud koolid vastavalt kooli õppesuunale, õpetajate olemasolule vms.

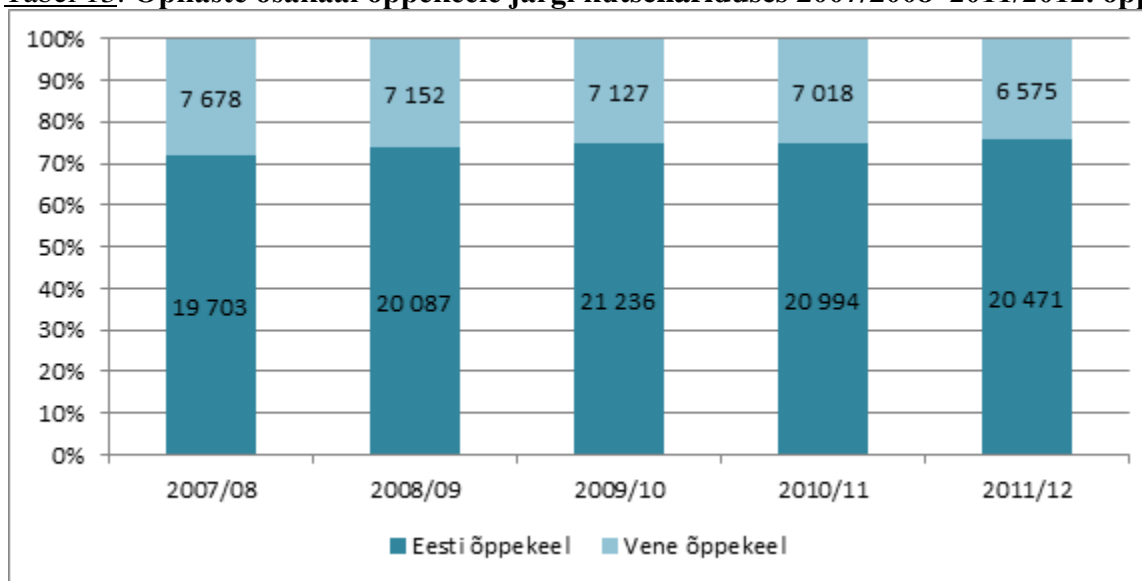
218. Haridus- ja Teadusministeerium on toetanud täiendavalt eestikeelsele õppele üleminekuks vajalikke tegevusi. Eesti kirjanduse, ühiskonnaõpetuse, ajaloo-, muusika- ja geograafiaõpetajad on läbinud asjakohase koolituse. Kõigil õpetajatel on võimalus läbida täienduskoolitus teises keeles õppe metoodikast. On toetatud täiendavate õppematerjalide, käsiraamatute ja ainesõnastike koostamist ja soetamist. Õppe kvaliteedi tagamiseks ja õpetajate arengu toetamiseks on loodud nõustamiskeskused, mille kaudu korraldatakse täienduskoolitusi, personaalseid ja rühmanõustamisi. Nõustamiskeskustesse on soetatud õppe- ja metoodilised materjalid.

219. Põhikoolilõpetajate ja keskharidust omandavate noorte eesti keele tase on praegu püsinud välishindamise (riigieksamite tulemuste) põhjal stabiilsena.

Kutseharidus

220. Eestis oli 2011/2012. õppeaastal 42 kutseõppeasutust, millest 30 oli riigi-, 3 munitsipaal- ja 9 eraomandis. Kutseõppeasutuse seaduse (§ 18) järgi on kutseõppeasutustes õppekeeleks eesti keel, kuid lubatud on kasutada ka muid õppekeeli. Teiste keelte kasutamise otsustab haridus- ja teadusminister. Praegu on Eestis võimalik kutseharidust omandada eesti ja vene keeles. 2011/2012. õppeaastal oli ainult vene õppekeelega kutseõppeasutusi, mis moodustas 10% kutseõppeasutuste üldarvust, neist riigi- või munitsipaalõppeasutusi 1 ja erakoole 3. Eesti-vene õppekeelega kutseõppeasutuste arv moodustas 24% kutseõppeasutuste üldarvust, neist riigi- või munitsipaalõppeasutusi 8 ja erakoole 2. Eesti õppekeelega oli vaadeldaval ajavahemikul 21 riigi- ja munitsipaalomandis kutseõppeasutust ja 4 erakutseõppeasutust.

Tabel 13: Õpilaste osakaal õppekeele järgi kutsehariduses 2007/2008–2011/2012. õppeaastal

Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium

221. Kutseõppeasutuse seaduse § 13 kohaselt koostatakse kutseõppeasutuste õppekavad kutseharidusstandardis ja riiklikes õppekavades esitatud nõudeid järgides. Nimetatud seaduse § 22 kohaselt on eesti keelest erineva õppekeelega kutseõppeasutustes eesti keele õpe kohustuslik keskkhariduse tasemel: kutsekeskharidust omandavad lõpetajad sooritavad kooli lõpetamiseks eesti keele riigieksami. Õppe maht ja korraldus määratakse kooli õppekavas.

222. Eesti keele õppe kohustuslik maht kutseõppeasutuste muukeelses rühmas on neli õppenädalat. Paljud vene õppekeeles õppivad kutseõppijad sooritavad eestikeelse kutseeksami, teeninduserialadel on kutseeksami eesti keeles sooritamise valdav. „Eesti keele arengukava 2011-2017“ tegevuste üheks oodatavaks mõjuku on kutsehariduses vene õppekeele rühmade lõpetajate kasvav konkurentsivõime tööturul.

223. Eesti keele kasutamise ja õppe võimaluste mitmekesistamiseks toetatakse õppeasutusi osaliselt eestikeelse õppe sisseviimisel. Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusala ESF programmi raames toetatakse eesti keele kui teise keele, üldharidusainete ja erialaainete õpetajate täienduskoolitust, sh teise keele õppe meetodikas. On koostatud eesti keele, erialakeele õppematerjale õppuritele ning meetoodilisi materjale õpetajatele.

224. Vene õppekeelega kutseõppijate eesti keele oskuse parandamiseks ja paremaks tööalaseks toimetulekuks on Haridus- ja Teadusministeeriumis koostatud kutseõppeasutuste järk-järgulise eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava. ESF vahendeist on toetatud ka kutseõppurite täiendavat eesti keele õpet, sh eestikeelseks kutseeksamiks valmistumisel, erialast praktiseerimist eestikeelses keskkonnas, eesti keele oskust arendavaid vahetusprogramme nii õpetajaile kui ka õppuritele.

Kõrgharidus

225. Ülikooliseaduse § 22 lg 8 ja rakenduskõrgkooli seaduse § 17 kohaselt on kõrghariduse tasemel

õppekeeleks eesti keel, muude keelte kasutamise otsustab haridusametuse nõukogu või haridus- ja teadusminister. Samas ei määratle need seadused mõistet “õppekeel”. Õppekeele mõiste on toodud Vabariigi Valitsuse määruses “Kõrgharidusstandard” ja vastavalt sellele on igal õppekaval üks peamine õppekeel ning õpiväljundite saavutamiseks on võimalik kasutada teisi keeli. Erandi moodustavad võõrfiloloogia erialad, kus õppekeeleks on sihtkeel (nt inglise filoloogia erialal õpitakse lisaks inglise keelele ka teisi aineid inglise keeles).

226. Eestis on võimalik kõrghariduse tasemel õppida eesti, vene või inglise keeles. Enamasti on õppekeeleks eesti keel, 2011/2012. õppeaastal õppis 91% üliõpilastest eesti keeles, 7% vene keeles ja 2% inglise keeles.

Tabel 14: Üliõpilaste osakaal õppekeelte lõikes 2008/09 – 2011/12. õa

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Eesti õppekeel	88%	89%	90%	91%
Vene õppekeel	10%	9%	8%	7%
Inglise õppekeel	2%	2%	2%	2%

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem

227. 2010/11. õppeaastal oli Eestis üldkeskhariduse omandajaid kokku 10 080, kellest 57% asus samal aastal edasi õppima kõrgharidustasemel. Kõrghariduses jätkanud gümnaasiumilõpetajatest 30% asus õppima rakenduskõrgharidusõppesse ning 70% asus omandama akadeemilist kõrgharidust. Vene õppekeelelega gümnaasiumi lõpetanute hulgas on kohe kõrgkooli siirdujate osakaal viimase kuue aasta jooksul kahanenud (64%lt 48%le). 2011. a suundus eesti õppekeelelega gümnaasiumist kõrgharidusse 59% lõpetajatest, vene õppekeelelega gümnaasiumist aga 48%. 2011/12. õppeaastal kõrghariduse esimesele astmele vastuvõetud vastsetest gümnaasiumilõpetajatest omandas vene keeles üldkeskhariduse ligikaudu 15% ja neist 62% siirdus eestikeelsesesse õppesse.

228. Ülikooliseadusest ja rakenduskõrgkooli seadusest tulenevalt on nendel üliõpilastel, kelle eesti keele oskus ei ole piisav õppekava läbimiseks eesti keeles, võimalik õppida süvendatult eesti keelt. Sellisel juhul pikeneb nende nominaalne õppeaeg kuni ühe õppeaasta võrra.

229. Alates 2008. aastast on kõigil üliõpilastel, kes soovivad õppida eestikeelsete õppekavade alusel, kuid kelle eesti keele oskus on ebapiisav, võimalik õppida esimesel aastal 0,5-1 õppeaasta jooksul eesti keelt. Haridus- ja Teadusministeeriumi haldusala ESF programmi raames toetatakse kõrgkooli erinevat tüüpi eesti keele õppe kursuste väljaarendamisel ja nende läbiviimisel. Selliseid eesti keele kursusi pakutakse täiendavalt üliõpilase poolt valitud õppekava ainekursustele.

Huviharidus ja pühapäevakoolid

230. Septembris 2007 jõustunud huvikooli seaduse § 3 määratleb huvikooli kui haridusametuse, mis tegutseb noorsootöö valdkonnas ning loob huvihariduse omandamiseks ja isiksuse mitmekülgeks arendamiseks, sh oma keele ja kultuuri viljelemiseks võimalused huvihariduse erinevates

valdkondades.

231. Jätub eelmises aruandes nimetatud laagri- ja pereõppe kui kooliväliste keeleõppeprojektide toetamine riigieelarvest. Projektid on ette nähtud eesti- ja muukeelsetele noortele (üldjuhul osalevad mõlemakeelsed lapsed, see toetab lisaks keele õppimisele ka tihedamate kontaktide loomist erineva emakeelega noorte seas) ning neis osaleb umbes 1200 noort.

232. Eestis on registreeritud ligi 40 pühapäevakooli, mis tegelevad eri rahvustest lastele päritolumaa kultuuri, keele ja kommete õpetamisega ning Eesti elanikele oma kultuuri tutvustamisega. Riiklikult on toetatud pühapäevakoolide baasfinantseerimist, õpetajate koolitust Eestis ja emamaal ning Eesti kultuuri tundmaõppimist. 2010-2011 õppeaastal rahastati 19 erineva pühapäevakooli tegevust kogumahus ligi 1,2 miljonit krooni ehk 76 700 eurot. 2011-2012 õppeaastal toetas Haridus- ja Teadusministeerium 22 pühapäevakooli summas 83 678 eurot.

Inimõigustealane õpetus

233. Eestis on haridusvaldkonnas jätkuvalt algatatud erinevatel tasanditel tegevusi, mille eesmärgiks on parem üksteisemõistmine, tolerantus ja ühiskonna sidusus ja seda ka riiklike õppekavade arendamisel. Esmased teadmised ja oskused erinevate inimestega suhtlemiseks omandatakse juba alushariduse raames.

234. Koolielse lasteasutuse riikliku õppekava põhimõtetena on näiteks sätestatud järgmised printsiibid: humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine; eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine ning teiste kultuuride eripäraga arvestamine. Nendest printsiipidest lähtutakse õppe- ja kasvatustegevuse korralduses, õpikeskkonna kujundamisel ja igapäevases suhtluses koolieelsetes lasteasutustes

235. Põhikooli riikliku õppekava sotsiaalainete valdkonnas on õpieesmärkideks alljärgnevad teadmised ja oskused: põhihariduse omandanud õpilane teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused; tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost. Need teadmised ja oskused omandatakse muuhulgas Eesti Vabariigi põhiseaduse, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni ja ÜRO lapse õiguste konventsiooniga tutvudes, mida kool võimaldab kasutada klassiruumis.

236. Õpetajate põhi- ja täienduskoolituses lähtutakse õppekavade koostamisel muuhulgas ka riiklikest õppekavadest. Inimõigustega seonduvad teemad on süvendatult käsitletud õpetajate täienduskoolituses (nt Inimõiguste Instituudi poolt läbi viidud täienduskoolitused õpetajatele).

237. Üldhariduskoolide riiklikud õppekavad sisaldavad muuhulgas inimõigustealast õpetust. Alates 1. septembrist 2011. a rakendusid Eestis uus põhikooli riiklik õppekava ja uus gümnaasiumi riiklik õppekava, milles on alusväärtustena sätestatud järgmine põhimõte: Riiklikus õppekavas oluliseks peetud väärtused tulenevad „Eesti Vabariigi põhiseaduses”, ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonis, lapse õiguste konventsioonis ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetilistest põhimõtetest. Alusväärtustena tähtsustatakse üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu

vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja ühiskondlikke väärtusi (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus, vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus). Riiklikus õppekavas nähakse ette, et sotsiaalainete õpetuse kaudu aidatakse õpilasel kujuneda ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks ja sotsiaalselt pädevaks ühiskonnaliikmeks. Sotsiaalainete valdkonna ühiskonnaõpetuse ainega taotletakse, et õpilane muuhulgas väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid, nagu seaduslikkus, vabaduse ja vastutuse seos; arvestab teisi, väärtustab mitmekesisust, panustab ühiskonna jätkusuutlikku arengusse ja sidususse ning seisab vastu kesksete normide rikkumisele; on seaduskuulekas.

238. Diskrimineerimise teemat (soolist, etnilist jms) käsitletakse üldhariduskoolide ühiskonnaõpetuse ja inimeseõpetuse ainetes. Neid teemasid sisaldavad ka asjakohased õppematerjalid. Sallivust käsitlevad lisaõppematerjalid on loodud virtuaalses õpikeskkonnas MIKSIKE (www.miksike.ee). Koolide tarbeks on vene ja eesti keeles koostatud ja trükitud EL-i põhiõiguste harta ning nende kommentaarid. Koolidesse saadetud õppematerjalide hulgas on ka lapse õiguste konventsioon ja ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioon.

239. Inimõiguste Instituut teavitab läbi inimõigustealase hariduse ja inimõigustealase nõustamise, rahvusvaheliste ja siseriiklike projektide kaudu õigusest kaitsele rassilise diskrimineerimise eest (projektid FRALEX, FWC COM Lot 1). Instituut korraldab seminare ja teavitussüritusi EL Nõukogu direktiivide 2000/43/EÜ ja 2000/78/EU kohta Ida-Virumaal ja Tallinnas. Osalejate hulgas on ka üliõpilasi. Instituut on tõlkinud nimetatud direktiivid ka vene keelde.

240. Inimõiguste Instituut ja Lastekaitseliit koostasid 2009. a inimõiguste õppevara, mida seni on täiendanud ja parandatud kooskõlas rahvusvahelise õiguse ning siseriikliku õiguse arengutega. Õppevara hõlmab ülevaadet õigusest kaitstusele rassilise diskrimineerimise eest vastavalt rahvusvahelise õiguse instrumentidele ja mehhanismidele. Inimõiguste õppevara on tasuta kättesaadav Inimõiguste Instituudi kodulehel.²⁰

241. Inimõiguste Instituut korraldab projekti „Vaata tagasi tulevikku“ raames koostöös Eesti Ajalooõpetajate Seltsiga ja Haridus- ja Teadusministeeriumiga alates 2012. aastast inimõiguste alaseid õppepäevi ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele. Koolituse eesmärgiks on anda sissejuhatus inimõiguste temaatikasse, samas seostades teemat Eesti ajaloolise arenguga. Ühtlasi tutvustatakse inimõiguste õpetamise põhimõtteid ja meetodeid ja vastavaid õppematerjale, mida õpetajad ja kodanikuühiskonna aktivistid saavad kasutada oma töös ja õpetamistegevuses. Lisaks on Instituudil kavas üldhariduskoolidele ühiskonnaõpetuse õpiku koostamise juures alustada inimõigusi sisaldava osaga.

242. Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Selts osales aastatel 2007 ja 2008 rahvusvahelises inimõiguste õpetamise projektis. Projekti raames peeti 2. veebruaril 2008 tööseminar, kus vastati EUROCLIO inimõiguste õpetamise teemalisele küsimustikule ja arutati teema käsitlemise tõhustamise võimalusi üldhariduskoolides. Projekti eesmärgiks oli jagada osalevates riikides inimõiguste õpetamise kogemust. Eesti saatis peatüki kogumikust „Inimene ja ühiskond“, mis sai õppematerjale hinnanud komisjonilt kõrge hinnangu.

²⁰ <http://www.eihr.ee/inimoiguste-oppevara/>

243. 2012. a on humanitaarõiguse metoodiline materjal jaotatud koolidele ja seda on tutvustatud kõikidele ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajatele.

Roma laste haridus

244. Vastuseks komitee palvele lõppjärgelduste punktis 17 esitada täiendavad andmed roma päritolu laste suunamise kohta hariduslike erivajadustega laste koolidesse edastame alljärgneva info.

245. Rahvastikuregistri andmetel (2011) on end Eestis romana määratlenud 633 inimest. Neist 582 on registreeritud elukohaga Eestis, 17 roma elukoht ei ole kantud rahvastikuregistrisse ja 25 Eesti roma elab välismaal. Roma elanikkond on koondunud väiksematesse asulatesse ja väikelinnadesse. Kõige suurem romade kogukond oli 2011. a Lõuna-Eestis (185 roma), Põhja-Eestis (92 roma), Lääne-Eestis (69 roma). Eesti saartel ei ole romasid registreeritud. Kõige arvukam kogukond elab Valga linnas, 90 täiskasvanut ja 19 alaealist.

246. Eestis õpivad roma päritolu lapsed eesti õppekeelega koolis, üksikjuhtudel ka vene õppekeelega koolis kõrvuti eesti keelt emakeelena või vene keelt emakeelena rääkivate õpilastega. Eestis ei ole koole ega klasse, kus õpiksid ainult roma päritolu lapsed. Roma päritolu lapsed õpivad ühtsete riiklike õppekavade alusel ja neid ei eraldata teistest õpilastest.

247. Eesti Hariduse Infosüsteemi märgitakse õpilase ema- või kodune keel lapse või vanema ütluse alusel, seega on oma emakeele või esimese keele määratlemine inimese vaba valik. Sellest tulenevalt ei ühti Eesti Hariduse Infosüsteemi ja elanike registri andmed romade rahvusliku kuuluvuse osas. Rahvastikuregistri ja Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt toetatud ja Põhja-Eesti Romade Ühingu poolt läbi viidud uuringu tulemustest ilmneb, et ühe roma päriolu vanemaga või mõlema roma pärioluga vanemaga peredes koolikohustuslikus eas roma päritolu lapsi oli 2010. a seisuga 90.

248. Roma laste ja romadest õpilaste edasijõudmise toetamiseks on Haridus- ja Teadusministeerium kavandanud erinevaid meeteid, näiteks vastavaid täienduskoolestusi nõustamiskomisjonide liikmetele ja nõustamiskeskuste töötajatele, pedagoogidele jms ning lisaks teostanud ka täiendava uuringu.

249. 2011/2012. õa andmete põhjal on roma keele kui koduse keele alusel end määratlenud 22 üldhariduskoolide õpilast. Nimetatud 22 õpilasest 16 õpivad põhikooli riikliku õppekava alusel tavakoolis, üks õpilane põhikooli lihtsustatud õppekava alusel (kerge vaimupuue) samuti tavakoolis ja viis õpilast põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel (kerge vaimupuue) hariduslike erivajadustega laste koolis. Neist 10 õpilast õppis eesti õppekeelega koolis ja 12 vene õppekeelega koolis erinevates Eesti piirkondades.

Tabel 15: roma keelt koduse keelena kõnelevate õpilaste arv üldhariduskoolides 2012. a

Klass	Õpilaste arv päevases õppes	Õpilaste arv kaug- või õhtuses õppes	Kokku õpilasi
1.	7		7
2.	5		5
3.	1		1

4.	3		3
5.	2		2
6.	1	1	2
7.	1		1
Kokku	21	1	22

Allikas: Eesti Hariduse Infosüsteem

250. Erikoolidesse määramine Eestis toimub meditsiiniliste näidustuste alusel ja see saab toimuda üksnes vanema või seadusliku hooldaja nõusolekul ja meditsiiniliste hinnangute alusel. Roma laste suunamine hariduslike erivajadustega laste kooli või põhikooli lihtsustatud õppekava alusel õppima toimub ühtsetel alustel, st roma laste haridusliku erivajaduse väljaselgitamine ja vajalike meetmete soovitamine toimub samadel alustel nagu seda tehakse eesti või muu koduse keelega laste puhul. Haridusliku erivajaduse väljaselgitamise ja vajalike tugimeetmete, sh suunamise hariduslike erivajadustega laste kooli võib algatada vanem, vanema nõusolekul ka haridusasutus.

251. Andmed kinnitavad, et need roma päritolu õpilased, kellele on õppenõustamiskomisjoni poolt soovitatud õppida lihtsustatud õppekava alusel, st kerge vaimupuudega õpilastele, on see soovitus tehtud juba 1. klassi astumisel ja õppekava põhikooli jooksul ei vahetata.

252. Võttes arvesse romade osakaalu Eesti rahvastikust (0,04%) ja seda, et Eesti rahvusvähemuste kaasamisprotsess on üles ehitatud valdkondade, mitte rahvusrühmade põhisel, peab Eesti sobivaks lahenduseks romade osas jätkata lõimumiskavas sätestatud erinevate poliitikavaldkondade asjakohaste meetmete rakendamist, mis hõlmab erinevate rahvusgruppide haridus- ja kultuurialast tegevust, tööhõiveküsimusi, sotsiaalset kaasatust, meediaalaseid tegevusi jms, mitte eraldi rahvuspõhise strateegia koostamist. Prioriteetseks suunaks on koostöö piirkondlike ja kohaliku tasandi ametiasutuste kui ka kodanikuühiskonna ning asjaomaste sidusrühmadega. Näiteks teeb Inimõiguste Instituut koostööd Põhja-Eesti Romade Ühinguga ning on kaasanud romad instituudi rahvusvahelisse ja siseriiklikku koostöösse aastatel 2011 ja 2012.

(vi) õigus võrdselt osaleda kultuurielus;

253. Saksa, vene, rootsi ja juudi vähemusrahvuste esindajad, samuti nende rahvuste esindajad, kelle arv on suurem kui 3000, võivad moodustada vähemusrahvuste kultuuriautonoomiaid. Kultuuriautonoomia seaduse järgi on kultuuriomavalitsuse moodustanud vähemusrahvustel õigus kasutada oma emakeelt asjaajamises keeleseadusega kehtestatud piires, kirjastada rahvuskeelseid trükiseid, levitada ja vahetada teavet oma emakeeles ja korraldada emakeelset õpet. Kultuuriomavalitsuse on moodustanud kaks vähemusrahvust: ingerisoomlased ja eestirootslased.

254. Eesti keele ja teiste keelte kasutamist Eesti territooriumil on reguleerinud ja reguleerib keeleseadus. Näiteks reguleeritakse seaduses eesti keele ja võõrkeelte kasutamist suulises ja kirjalikus asjaajamises, avalikus teabes ja teeninduses. Keeleseaduse järgi omavalitsusüksuses, kus vähemalt pooled püsielanikud on vähemusrahvusest, on igaljuhul õigus pöörduda selle omavalitsusüksuse territooriumil tegutseva riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuse poole ning saada nendelt ja nende teenistujalt ja töötajalt eesti keeles antavate vastuste kõrval ka vastuseid selle vähemusrahvuse keeles.

255. Igapähe on Eestis põhiseaduslik õigus koonduda liitudesse, seltsidesse, klubidesse; kaitsta oma huve, väljendada ühiseid seisukohti. Kultuurielus ja kultuuri loomisel osalemiseks ei esine rahvuselisi, rassilisi ega teistel tunnustel põhinevaid piiranguid. Kõik rahvusvähemuste ühingud ja kollektiivid võivad taotleda oma tegevuseks toetusi võrdsetel alustel eesti kultuuriühingutega. Eesti riik toetab rahvusvähemuste kultuurseltse etnilise kultuuri säilitamisel, arendamisel ja tutvustamisel. Rahvusvähemuste kultuuriseltside baasfinantseerimist saab taotleda registreeritud kultuuriselts, mille põhikirjaliseks tegevuseks on etnilise keele ja kultuuri säilitamine. Baasfinantseerimisest saab organisatsioon taotleda vahendeid organisatsiooni püsikulude (raamatupidamine, ruumid, traditsioonilised üritused jne) katmiseks.

256. Eestis on registreeritud ligi 300 rahvusvähemuste kultuuriseltsi ja ühendust, kelle tegevuskulude katmist toetatakse alates 1991. aastast riiklikest eelarvevahenditest. Tegutsevad seltsid on koondunud 23 katusorganisatsiooni alla. Eestis on veidi üle saja vene kultuuriühingu, mis on koondunud 7 katusorganisatsiooni²¹ ja mille põhikirjaline tegevus on vene kultuuri ja keele säilitamine. Vene kultuuri ühingud moodustavad vähemusrahvuste kultuurühenduste arvust ligi poole. Aastal 2011 said vene kultuuriühingud rahvusvähemuste kultuuriühingute katusorganisatsioonidele suunatud baastoetust üldsummas 132 552 eurot ehk 42 % baastoetuse kogeeelarvest (313 167 eurot). 16 vene seltsi kuulub ka teistesse vähemusrahvuste katusorganisatsioonidesse.

257. Üheks koostöö prioriteediks kultuuriseltsidega on nende tegevuse toetamine ja nõustamine administratiivse haldussuutlikkuse tõstmiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks. Riigieelarveline baasfinantseerimise summa on pidevalt kasvanud – aastal 2003 oli see 159 770 eurot, 2006. aastal 204 517 eurot, 2009. aastal 307 692 eurot, 2010. aastal 314 102 eurot, 2011. aastal ja 2012. aastal 313 167 eurot.

258. Kultuuriministeerium peab oluliseks ülesandeks Eestis elavate rahvusvähemuste kultuurielu toetamist, nende kultuurilise omapära ja keele säilitamisele kaasaaitamist. Rahvusvähemuste kultuuriseltside esindajad on aktiivselt kaasatud 2001. aastal alanud aruteluprotsessidesse kultuuripoliitika aluste koostamisel aastani 2020 ja rahvusvähemuste kultuuriseltside katusorganisatsioonide riigieelarvelise tegevustoetuse ehk baasrahastamise põhimõtete väljatöötamisel.

259. Üheks oluliseks riigipoolseks ülesandeks Eesti ühiskonna liikmete lõimumisel on anda rahvusvähemustele võimalus oma emakeele säilitamiseks ja kultuuri edendamiseks. Kultuuriministeeriumi eelarvest rahastatakse projektikonkurssidena mitmeid rahvusvähemuste kultuuripärandi säilitamisele suunatud programme: Riiklik programm “Pühakodade säilitamine ja areng 2003–2013”, valdkondlik programm “Saarte pärimuslik kultuurikeskkond 2008–2010 ja 2011–2013”, “Peipsiveere kultuuriruum 2009–2012“. Riigieelarvelist tegevustoetust saavad eestirootsi ja ingerisoomi kultuuriautonomiad ning 20 rahvusvähemuste kultuuriseltside katusorganisatsiooni.

260. Kultuuriministeerium toetab järjepidevalt rahvusvähemuste professionaalseid ja

²¹ Eesti Vanausuliste Kultuurikeskus, Tallinna Slaavi Kultuuriühing, MTÜ Russki Dom-Estonia, Vene Kultuuriseltside Assotsiatsioon RUTHENIA, Vene Loominguliste Kollektiivide Ühing Kalinka Eestis, MTÜ Vene rahvuskultuuriliste organisatsioonide ühendus SADKO Eestis, Vene Haridus- ja Heategevusühingute Liit Eestis.

harrastusteatreid, kontserdikorraldajaid, muuseume, kirjastamisprojekte, samuti rahvusvähemuste kirjandusürituste, festivalide jt kultuuriürituste korraldamist Eestis. Riigieelarvest toetatakse Vene Teatrit ja venekeelset meediat avalik-õiguslikus Rahvusringhäälingus.

261. Kaunite kunstide valdkonnas on riigieelarvest enim toetatud venekeelne teatritegevus, toetust on saanud ka vene süvamuusika kollektiivid. Suurim on tegevustoetus Vene Teatrile: 2010. a – 808 749 eurot ja 2011. a – 884 385 eurot, 2012 a – 1 621 719 eurot. Eesti Vabariigi Kultuuriministeeriumi ja Vene Föderatsiooni Kultuuriministeeriumi kultuurikoostöö programmi kohaselt toimub Eestis iga-aastane Vene teatri festival „Kuldne Mask“. Rahvusvähemuste kultuuri tutvustavad mitmed muusikafestivalid, näitused, kirjandus- ja rahvakultuuriüritused.

262. Lisaks tegutsevad eestivene kunstnikeühendused Tallinnas ja Ida-Virumaal, omavalitsuste toel munitsipaalsed muusika- ja kunstikoolid, kus pakutakse ka venekeelset õpet.

263. Eesti vene vanausuliste kultuuri toetamiseks ja tutvustamiseks loodi 2008. a virtuaalne andmebaas (www.starover.eu). Kultuuriministeeriumi programm Peipsiveere kultuuriruum 2009-2012 toetab piirkonna kultuuripärandi säilitamist rõhuasetusega vene vanausuliste kultuuripärandi säilitamisel ja tutvustamisel. Programmi ja kohalike omavalitsuste toel on valminud näiteks Kolkja muuseumi ränd- ja püsinäituse stendid, on korraldatud *neumade* laulmistunde ning konserveeritud koguduse kirikuhooneid ja ikonostaase, toimuvad festival „Peipus“ ja Peipsimaa kultuuripäevad, suvised kultuurilaagrid lastele. Aastatel 2009-2012 on rahastatud kultuuriprogrammi toel 52 erinevat projekti, lisaks on riik toetanud MTÜ Eesti Vanausuliste Kultuuri- ja Arendusühingu tegevust.

264. Tallinnas töötavad Vene muuseum, Vene Kultuurikeskus, Ukraina kultuurikeskus, juudi muuseum. Peipsi äärsetes omavalitsustes asuvad mitmed vanausuliste ajalugu ja kultuuri tutvustavad muuseumid ja külastuskeskused, Haapsalus tegutseb rannarootsi kultuuripärandit tutvustav muuseum. Baltisaksa kultuuripärand on esindatud renoveeritud ja taastatud mõisahoonete näol, millest paljud tegutsevad turismikeskuste ja koolidena. Tartus asuv Eesti Rahva Muuseum etnograafiamuuseumina talletab Eestis elavate vähemusrahvuste ajaloo- ja kultuuripärandit. Igal aastal toimuvad Eestis mitmed rahvusvähemuste kultuuri ja kultuuripärandit tutvustavad festivalid, näitused, käsitöölaadad, kirjandusüritused, mis leiavad laialdast kajastust ka meedias.

265. Lõimumiskava rakendusplaani 2011-2013 üks prioriteetidest on kommunikatsiooni ja teaberuumi süsteemne arendamine, et suurendada eesti keelest erineva emakeelega elanikkonna adekvaatset informeeritust. Seda toetavad tegevused nagu venekeelse esmase info toetamine; veebilehtede ja kodanikeühenduste infokirjade tõlkimise toetamine vene keelde, et soodustada kodanikuaktiivsust ning aktiivseid eluhoiakuid (kultuur, sport, huvitegevus jne); ühise informuuri toetamine; eesti- ja venekeelsete meediakanalite ajakirjanike koostöö ja koolituse toetamine; Eestis toodetud informatsiooni ja Eesti meediakanalite jõudmine venekeelse elanikkonnani; meediaprogrammide toetamine, mis kajastavad lõimumisvaldkonda ja integratsiooni kui kahepoolset protsessi.

266. Toetatud on mitme infoportaali tõlkimist vene keelde, et soodustada venekeelse elanikkonna kaasatust ja osalust ühiskonnaelus: www.kultuur.info (venekeelne kultuurisündmuste info Eesti kultuurisündmustest); www.tallinn2011/kalender (kultuurisündmuste teave); veebientsüklopeedia

Estonica <http://www.estonica.org> toimib eesti ja ingliskeelsena aastast 2000, aastast 2010 ka venekeelsena (ülevaatlik tekstikogu Eesti ühiskonnast, kultuurist, ajaloost, loodusest, haridusest, teadusest, riiklikust korraldusest ja majandusest ning nende valdkondade vahelistest seostest); portaali www.ngo.ee/rus (Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liidu venekeelne uudiste portaal).

267. Aastal 2010 loodi Eesti Rahvusringhäälingu venekeelne uudisteportaal www.rus.err.ee ja inglisekeelne uudisteportaal <http://news.err.ee/>.

268. Eestis ilmuvast perioodikast moodustas 2010. a mitte-eestikeelne 17%. Tegutsevad venekeelsed kultuuriajakirjad (Tallinn, *Võšgorod, Plug*), ilmub venekeelne ilukirjandus (suuremad kirjastused KPD ja Aleksandra). Eestis ilmub 1 üleriigiline ajaleht Postimees *Na Russkom Jazõke*, mille tiraaž 2012. aastal oli 10 000 ja 8 regionaalset venekeelset päevalehte. Lisaks ilmuvad 4 üleriigilist nädalalehte (*MK-Estonija, Den Za Dnjom*, mõlema tiraaž - umbes 12 000 eksemplari, *Komsomolskaja Pravda v Baltii, Delovõje Vedomosti*) ning 14 ajakirja.

269. Venekeelne regionaalne ajakirjandus on olemas praktiliselt kõikjal Eestis, kus asub suurema-arvulisem vene keelt kõnelev elanikkond. Suuremateks väljaanneteks on *Narvskaja Gazeta, Narva, Gorod, Viru Prospekt, Severnoje Poberežje, Sillamjaeski Vestnik, Panorama* Ida-Virumaal; *Tšudskoje Poberežje* Peipsi ääres; Valk Valgamaal jt. Kõige populaarsem venekeelne munitsipaalajaleht on pealinnas Tallinnas ilmuv *Stolitsa*, tiraaž 50 000 eksemplari.

270. Lisaks ilmuvad rahvusvähemuste rahvuskultuuriseltside omakeelsed ajalehed ja ajakirjad, näiteks soomekeelne *Inkeri*, rootsikeelne *Kustbon*, Ukraina kultuuriselts „Vodograi“ annab välja igakuist elektroonilist väljaannet jms.

271. Eesti elanikkonna, sealhulgas rahvusvähemuse infovajadust rahuldavad Eesti Rahvusringhäälingus (ERR) kaks telekanalit: ETV ja ETV2. Alates 2008. a edastatakse venekeelseid saateid ETV2-s, k. a venekeelseid uudiseid. Avalik-õiguslikku raadiot ja televisiooni rahastatakse riigieelarvest. 2011. a integratsiooni monitooringu põhjal ei tunne kohalik venekeelne elanikkond vajadust veel ühe eraldi venekeelse telekanali järele. See on esmajärjekorras seletatav kaabel- ja digiteleviiooni kaudu suure hulga kanalite kättesaadavusega. Praegu võib kaabelteleviiooni operaatorite pakettides leida kümneid venekeelseid telekanaleid.

272. Eestis tegutsevatest venekeelsetest raadiojaamadest on kuulatvaim ja originaaltoodangu mahult suurim venekeelne avalik-õiguslik raadiojaam Radio 4, mis alustas oma tööd praegusel kujul 1. mail 1993. Raadio 4 edastab ööpäevaringselt venekeelset programmi, milles on regulaarsed saated ka teistele rahvusvähemustele (poola, gruusia, ukraina, armeenia, valgevene, aserbaidžani, tšuvaši, heebrea keeles). Raadio 4 on kõige kuulatavam Eesti radioprogramm mitte-eestlaste sihtrühmas, mille igapäevane kuulajate arv kõigub vahemikus 180 000-200 000 inimest.

273. Lisaks töötab kommertssaadete FM-lainealal kuus venekeelset raadiojaama: kontsernile (Sky Media) kuuluvad Sky Radio ja *Russkoje Radio*; samuti *Narodnoje Radio* ja *Dinamit FM, Evro FM* ja religioosne *Semeinoje Radio*.

274. Aktiivselt on arenenud venekeelne internetiajakirjandus. Suurima kasutuskonnaga on portaal Delfi, mis töötab alates 1999. aastast ja omab 200 000 unikaalset külastajat nädalas. 2005. aastal

alustas vene keeles tööd Postimees Online, millel on umbes 90 000 külastajat nädalas. *Delovõje Vedomosti* portaali dv.ee loeb 20 000 inimest nädalas. 2009. aastal avati uuendatud portaal dzd.ee, mis on muutunud ajalehe *Den Za Dnjom* veebilehest täisväärtuslikuks iseseisvaks teabeallikaks. Iseseisva väljaandena töötab ka 2011. aastal avatud portaal mke.ee (MK-Estonija), millel on umbes 12 000 lugejat nädalas. Lisaks on kümneid internetilehekülgi, mis samuti ühel või teisel viisil pakuvad lugejale venekeelset teavet Eesti kohta.

275. Spordialad, -rajatised, spordivõistlused ja sportimisvõimalused on Eestis avatud kõigile. Sõltumata rassist, seksuaalsest sättumusest või sooidentiteedist on igal inimesel võimalus Eestis kasutada erinevaid sise- ja välispordirajatisi, harrastada talle sobivat spordiala, osaleda võistlejana või pealtvaatajana teda huvitaval spordivõistlusel ning moodustada soovitud spordiklubi spordiala edendamiseks. Sõltumata valitud esindaja või liikmete seksuaalsest sättumusest või sooidentiteedist on igal spordiklubil võimalus ja õigus esitada ka taotlus oma spordiklubi ürituse või tegevuse rahastamiseks avaliku sektori poolt (näiteks Eesti Kultuurkapital või Hasartmängumaksu Nõukogu).

276. Eesti on heaks kiitnud Jalgpallivõistluste ja Teiste Spordiürituste Pealtvaatajate Vägivaldade ning muid Korrariikkumisi Käsitleva Euroopa Konventsiooni ning spordiürituste korraldajad koostöös Politsei- ja Piirivalveametiga järgivad konventsioonis sätestatud põhimõtteid. Homofobsete ja transfoobsete sõnumite skandeerimise korral spordiüritustel või spordiüritustega seoses sekkuvad ürituse korraldajad ning Politsei- ja Piirivalveameti ametnikud või turvatöötajad ja rikkujad kutsutakse korrale või kõrvaldatakse ürituselt ning neile määratakse karistus vastavalt kehtestatud korrale.

277. Lisaks eelpool toodud konventsioonile järgivad Eesti spordialaliidud ka Olümpiaharta põhimõtet, mille kohaselt ei tohi isikut diskrimineerida rassi, usu, poliitika või soo alusel või mõnel muul viisil.

f) õigus minna mis tahes üldkasutatavasse kohta või kasutada mis tahes üldkasutatavaid teenuseid, nagu näiteks transpordivahendeid, võõrastemaju, restorane, kohvikuid, teatreid ja parke

278. Nimetatud õigusi on käsitletud Eesti viiendas aruandes. Lisame, et võrdse kohtlemise seadus keelab isikute diskrimineerimise nende rahvuse (etnilise kuuluvuse), rassi või nahavärvuse tõttu muu hulgas ka avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste, sealhulgas eluaseme võimaldamisel.

279. Avalikke teenuseid pakutakse peale eesti ja vene keele ka inglise keeles kõikjal üle Eesti. Kõigil avalikke teenuseid pakkuvatel asutustel on veebileht üldjuhul kolmes keeles, kus kõikide teenuste kohta üksikasjalikku teavet jagatakse. Vene keelt kasutatakse pangandus- ja ärisektoris, meditsiiniabis, politseis, samuti kohalikes omavalitsustes ja munitsipaalteenustes, kus venekeelse elanikkonna osakaal on suur. Tendentsina on täheldatav avalike teenuseid pakkuvate asutuste tööandjate eelistus rakendada töötajaid, kes eesti ja inglise keele kõrval valdavad ka vene keelt.

280. Põhiseadus (§ 51 lg 2) sätestab, et neis paikkondades, kus vähemalt pooled püsielanikest on vähemusrahvusest, on igalviisi õigus saada riigiasutustelt ja kohalikelt omavalitsustelt vastuseid ka selle vähemusrahvuse keeles ning paikkondades, kus elanike enamiku keel ei ole eesti keel, võivad kohalikud omavalitsused seaduses sätestatud ulatuses ja korras kasutada sisemise asjaajamisekeelena

selle paikkonna püsielanike enamiku keelt.

Artikkel 6

Õigus pöörduda kohtusse

281. Kohtusse pöördumise õiguse ja Eesti kohtusüsteemi kohta viitame eelmise aruande punktidele 258-261.

282. Komitee tundis oma lõppjäreluste punktis 19 muret, et kohtutele ja muudele pädevatele asutustele ei ole aruandeperioodil peaaegu üldse esitatud kaebusi rassilise diskrimineerimise kohta.

283. Eestis on olemas asjaomane õigusraamistik ehk rassilise diskrimineerimise korral kohaldatavad sätted. Kriminaalstatistika aastate 2009-2011 kohta näitab, et ühtegi kuritegu karistusseadustiku §§ 151-153 alusel ei registreeritud.

284. Samuti soovime rõhutada, et Eestis on olemas asjaomased õigusaktid ning ametivõimude tahe diskrimineerimiskaebustega tegelda. Eesti elanikud on vägagi teadlikud õiguskaitsevahendite olemasolust – nii vabaühendused, rahvusvähemuste esindajad kui ka tavakodanikud on tihti juhtinud õiguskaitseorganite tähelepanu meedias või avalikus ruumis asetleidnud ilmingutele (netikommentaarid, artiklid, grafiti) põhjendusega, et näevad neis üleskutset rahvuslikule, rassilisele või usulisele vihkamisele. Juhul kui selleks määratud sõltumatu ekspertiis tõendab rahvusliku või rassilise vihkamise üleskutse olemasolu, viiakse läbi ka asjakohane menetlus.

285. Justiitsministeeriumi korraldatud uuringutest tuleb nimetada 2011. aastal lõpule viidud rassismi ja ksenofoobia uuringut “Rassi- ja võõravimm Eestis”.

Õigus pöörduda teiste asutuste poole

286. Eesti kuuendas ja seitsmendas aruandes on punktides 191–201 põhjalikult käsitletud õiguskantsleri institutsiooni ja tegevust.

287. Õiguskantsleri Kantseleis ei peeta eraldi statistilist arvestust selle üle, kas menetlusalune asi sisaldab rassilist diskrimineerimist või mitte. Siiski peetakse arvestust selle üle, kas menetluse põhiküsimus võib olla seotud võrdse kohtlemise põhimõtte riive või rikkumisega.

288. Järgnevalt toome ülevaate õiguskantsleri menetlustest aastatel 2009-2011, millel oli puutumus võrdse kohtlemisega laiemalt.

289. 2009. aastal esitati õiguskantslerile kokku 26 pöördumist, mis puudutasid võrdse kohtlemise põhimõtet. Nimetatud pöördumised käsitlesid nii õigusaktide kooskõla põhiseadusega, avaliku võimu kandja tegevust kui ka lepitusmenetluse läbiviimist.

290. Üks kahest 2009. aastal esitatud taotlusest lepitusmenetluse läbiviimiseks puudutas isiku väidetavat diskrimineerimist tema rahvusliku päritolu tõttu, sest avaldajal ei võimaldatud saada osa erinevatest tööalastest hüvedest. Kuna vastustaja ei nõustunud menetluse läbiviimisega, katkestas

õiguskantsler menetluse.

291. 2009. aastal esitati ka avaldus, kus pöörduja leidis, et kaks kohaliku omavalitsuse üksust diskrimineerisid teda rassi ja rahvusliku päritolu tõttu, kui talle keelduti laadal kauplemiseks koha võimaldamisest või oli pakutud koht ebasoodsas asukohas. Läbiviidud menetluse tulemusena ei tuvastanud õiguskantsler siiski rahvusliku ega rassilise diskrimineerimise esinemist. Ühel juhul nähtus, et avaldaja poolt müüdavad tooted ei vastanud laadal kauplemiseks esitatud tingimustele, ning puudusid andmed, mis oleksid viidanud otsese või kaudse rahvusliku või rassilise diskrimineerimise esinemisele. Teisel juhul nähtus, et kohalik omavalitsus lähtus kauplemiskohtade jaotamisel konkreetsetest objektiivsetest põhimõtetest, võttes arvesse müüdava kauba iseloomu, müügiinventari eripära ning kauplemiskoha suurust ning registreerumise järjekorda, saumuti oli kaubelda soovivatel isikutel võimalik kauplemiskoha paiknemise osas arvamust avaldada ning võimalusel arvestati kaupleja eelistusi kauplemiskoha valikul. Samuti puudusid muud andmed ebasoodsama kohtlemise toimumise kohta lähtuvalt avaldaja rahvuslikust päritolust või nahavärvusest.

292. 2010. aastal esitati õiguskantslerile kokku 43 pöördumist, mis seonduvad võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisega. Neist 10 pöördumist puudutasid võimalikku diskrimineerimist (s.o ebasoodsamat kohtlemist konkreetse diskrimineerimistunnuse tõttu vastavalt PS § 12 lg 1 teisele lausele), ülejäänud pöördumiste puhul tõusetus küsimus üldise võrdsuspõhiõiguse järgimisest. Nimetatud pöördumised käsitlesid nii õigusaktide kooskõla põhiseadusega, avaliku võimu kandja tegevust kui ka lepitusmenetluse läbiviimist.

293. Õiguskantsler tuvastas õigustloova akti vastuolu PS § 12 lg 1 esimeses lauses toodud üldise võrdsuspõhiõigusega kolmel juhul.

294. 2010. aastal tõusetus küsimus võrdse kohtlemise põhimõtte järgimisest mitmetes *ombudsmani* menetlustes. Näiteks pöördus õiguskantsleri poole avaldaja, kes leidis, et Sotsiaalministeerium diskrimineeris teda poliitiliste veendumuste tõttu EL majandus- ja sotsiaalkomitee liikmete nimetamisel. Lisaks alustas õiguskantsler omaalgatusliku menetluse, et kontrollida roma päritolu laste erivajadustega laste kooli õppima suunamise praktikat.

295. 2010. aastal esitati õiguskantslerile kaks taotlust lepitusmenetluse läbiviimiseks. Ühel juhul ei nõustunud vastustaja menetluse läbiviimisega, mistõttu õiguskantsler katkestas menetluse. Teisel juhul võttis avaldaja lepitusmenetluse taotluse tagasi.

296. 2011. aastal algatas õiguskantsler 42 võrdse kohtlemise ja diskrimineerimisega seotud menetlust, mis valdavalt puudutasid nn üldist võrdsuspõhiõigust, kus erinev kohtlemine leidis aset seaduses määratlemata tunnuse põhjal. Kümme menetlust puudutasid võimalikku erinevat kohtlemist konkreetse diskrimineerimistunnuse tõttu.

297. 2011. aastal esitati õiguskantslerile üks taotlus lepitusmenetluse läbiviimiseks. Avaldaja leidis, et teda diskrimineeriti rahvuse, rassi, nahavärvuse ja usutunnistuse tõttu, sest kohviku omanik ei lubanud teda kohvikusse. Õiguskantsler ei algatanud lepitusmenetlust ning soovitas avaldajal kasutada efektiivsemaid õiguskaitsevahendeid.

298. Lepitusmenetlus lähtub ideest, et inimestel oleks võimalikult lihtne pöörduda õiguskantsleri poole, ning protseduuri diskreetsuse tõttu on pöörduja õigused ja huvid kogu uurimise vältel tagatud. Menetluse tulemiks ei ole kellegi karistamine, vaid õiguskantsleri kui vahemehe mõlema poole ärakuulamine, asjaolude selgitamine ja lepitamine. Kogu lepitusmenetlusega seonduv info avaldatakse üksnes kujul, mis ei võimalda menetluses osalevaid isikuid tuvastada. Vabatahtliku lepitamise eesmärgiks on vaidlevaid pooli omavahel lähendada ja julgustada seisukohti muutma ning ühiselt lahendust otsima. Õiguskantsleri roll on pakkuda lahendusi.

299. Õiguskantsleri seaduse eemärgiks on tagada potentsiaalse diskrimineeritu õiguste kaitse võimalikult lihtsalt, kiiresti ja tõhusalt. Diskrimineerimise juhtumite korral võib inimese hinnang toimumule olla subjektiivne. Seetõttu pakub õiguskantsler lepitades lahendusi, milles on maksimaalselt arvestatud ohvri õiguseid. Lahendusi otsides tuleb välistada olukorrad, kus inimene loobub oma õiguste kaitsest, kuna menetlus, milles tal tuleb osaleda, on ülemäära keeruline.

300. Õiguskantsler võib võrdsuspõhiõiguste rikkumise korral teha ettepaneku või soovitus Riigikogule, riigiasutusele või muule avaliku võimu esindajale (nt soovitus teha uus otsus või avaldaja ees vabandada).

301. Õiguskantsleril ei ole õiguslikke sunnivahendeid (trahvimise võimalust), et sundida oma ettepanekuid täitma, kuid tugeva autoriteedi tõttu Eesti ühiskonnas on enamik tema ettepanekuist täidetud.

302. Õiguskantsler on oma tegevuses pööranud tähelepanu ka teavitustöö tegemisele võrdse kohtlemise põhimõtte tutvustamiseks.

303. 2004. aastast on Eestis iseseisvalt tegutsev sõltumatu ja erapooletu soolise võrdõiguslikkuse volinik. Võrdse kohtlemise seadusega laiendati soolise võrdõiguslikkuse voliniku pädevust ning lisati tema pädevusse tegelemine ka muude diskrimineerimise tunnustega.

304. Võrdse kohtlemise seaduse kohaselt annab soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik arvamuse võimaliku diskrimineerimise aset leidmise kohta asjakohase avalduse esitanud isikule ja vajaduse korral isikule, kellel on õigustatud huvi jälgida võrdse kohtlemise nõuete täitmist. Arvamuse eesmärgiks on anda hinnang, mis võimaldaks koostöötajates võrdse kohtlemise seaduse, soolise võrdõiguslikkuse seaduse ning Eesti Vabariigi jaoks siduvate välislepingute ja muude õigusaktidega hinnata, kas konkreetses õigussuhtes on rikutud võrdse kohtlemise põhimõtet. Voliniku arvamus on eksperdiarvamus ning võimaldab isikul soovi korral sellest lähtuvalt hinnata kohtusse pöördumise asjakohasust. Voliniku menetlusega ei kaasne isikule märkimisväärseid kulusid. Lisaks kuulub voliniku ülesannete hulka isikute nõustamine ja abistamine diskrimineerimist käsitlevate kaebuste esitamisel. Neid voliniku ülesandeid võib lugeda konventsiooni artikli 6 tõhusat ellurakendamist toetavateks meetmeteks.

Ohvriabi

305. 1. veebruaril 2004 jõustunud ohvriabi seadus sätestab riikliku ohvriabi korralduse alused, lepitusteenuse korralduse, ohvriabiteenuse osutamise raames makstava psühholoogilise abi kulu hüvitise ning kuriteohvritele riikliku hüvitise maksmise korra. Lisaks määrab seadus kindlaks isikud, kellel on õigus saada ohvriabiteenust, psühholoogilise abi kulu hüvitist ja riiklikku hüvitist,

ning nimetatud hüvitiste taotlemise, määramise ja maksmise tingimused ning korra, samuti lepitusteenuse osutamise korra.

306. Ohvriabi hõlmab ohvri (esmast) nõustamist ja abistamist erinevate asutustega suhtlemisel. Õigus ohvriabile on kõigil isikutel, kes on langenud hooletuse või halva kohtlemise, füüsilise, vaimse või seksuaalse vägivalla ohvriks (sh perevägivald, lastevastane vägivald). Erinevaid meetodeid kasutades ja teisi spetsialiste kaasates püüavad ohvriabitöötajad säilitada või parandada vägivalla ohvriks langenud isikute toimetulekuvõimet.

307. Ohvriabi osutamise tagab Sotsiaalkindlustusamet piirkondlikkuse põhimõttest lähtuvalt. Ohvriabi töötajad on kõikides maakondades. Suuremates maakondades, kus on kuritegevuse tase suurem, on ka rohkem ohvriabitöötajaid. Piirkondlikkuse põhimõtte tähendab seda, et ohvriabitöötajad osutavad ohvriabiteenust piirkondades, kus on selle järele kõige suurem vajadus (kuritegevuse tase, rahvastiku tihedus).

308. Ohvriabiteenuse osutamiseks on ohvriabitöötajad moodustanud piirkondlikud koostöövõrgustikud, kuhu kuuluvad politsei, kiirabi, tervishoiutöötajad, sotsiaaltöötajad, päästeteenistus, naabrivalve, erinevad valitsusvälised organisatsioonid jms.

309. 27 ohvriabitöötajat töötavad Sotsiaalkindlustusameti alluvuses, kuhu on loodud ohvriabi osakond. Kokku on üle Eesti 15 ohvriabi keskust. Nimetatud 15 ohvriabikeskust on jaotatud nelja piirkonda (Põhja, Lõuna, Ida ja Lääne piirkond) arvestades Politsei- ja Piirivalveameti piirkondlike struktuuriüksuste (prefektuuride) jaotust. Sotsiaalkindlustusameti ja Politsei- ja Piirivalveameti vahel sõlmitud koostöökokkuleppe alusel asuvad ohvriabikeskused reeglina kohalikes politseijaoskondades ja konstaablipunktides. Koostöökokkuleppest tulenevalt edastab politsei kannatanu nõusolekul info vägivalla juhtumitest ohvriabitöötajatele.

310. Teave ohvriabiteenuse saamise võimaluste kohta on kättesaadav kohalike omavalitsuste asutustes, politseis, kiirabis, päästeteenistuses ja muudes asjaomastes asutustes, kuhu ohvriabiteenuse vajajad võivad sattuda. Internetis on info ohvriabi kohta kättesaadav Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljel, Politsei- ja Piirivalveameti kodulehel ning mõnede kohalike omavalitsuste kodulehtedel, samuti erinevate mittetulundusühingute kodulehtedel.

311. Ohvriabitöötajate poole pöördus 2009. aastal 4116 inimest, 2010. a 3978 inimest, 2011. a 4671 inimest ja 2012. a 1. kvartali jooksul 1222 inimest.

312. Ohvri ja kurjategija lepitamise kohta viitame eelmise aruande punktidele 305-307. Lepitusmenetlusi viidi 2009. aastal läbi 221 korral, 2010. a toimus 417 lepitusmenetlust, 2011. a 534 lepitusmenetlust ja 2012. a 1.kvartal jooksul 129 lepitusmenetlust.

Artikkel 7

313. Eesti teist lõimumiskava (2008–2013) on kirjeldatud artikli 2 juures.

314. 2011. a Eesti inimarengu analüüs näitab, et eesti keel on hädavajalik vahend selleks, et Eesti ühiskonnas saavutada sotsiaal-majanduslikku heaolu ning keele omandamisega seonduvatel

probleemidel on väga tugev sotsiaalse turvalisuse mõõde (vt Eesti inimarengu aruanne 2011, lk 37).

Tabel 16: venekeelsete ja venekeelsete subtiitritega saadete maht Eesti Rahvusringhäälingus kanalil ETV ja ETV2 aastatel 2009-2011

	2009	2010	2011
	ETV/ETV2	ETV/ETV2	ETV/ETV2
Vene keeles (tundides)	76/455	72/477	95/463
Saadete kogumahu %	1,1%/16,2%	1,1%/11,5%	1,4%/10,0%

315. 2011. a integratsiooni monitooring kinnitab, et iga kolmas inimene, kelle emakeel ei ole eesti keel, oskab riigikeelt aktiivsel tasandil, st peaks toime tulema ka keerukamat laadi suulise suhtluse ning teatud piires kirjaliku eneseväljenduse ning tekstide lugemisega. Umbes iga teine muu emakeelega inimene oskab riigikeelt peamiselt passiivsel tasemel, st saab eestikeelses keskkonnas ringlevast infost aru ning suudab ka piiratult end väljendada.

316. Viimase kümne aasta jooksul on keeleoskuse arenemist soosinud nii sotsiaal-psühholoogilised tegurid (sotsiaalse mobiilisuse motivatsioon) kui ka struktuursed tegurid (haridussüsteem, loomulik keelekeskkond elukohas). Võrreldes kümne aasta taguse olukorraga on rohkematel koolis käivad või kooli lõpetanud ja kõrgkooli suundunud noortel aktiivne eesti keele oskus. Paranenud on vene või muu emakeelega Eesti kodanike keeleoskus. Täna on ka ligi kolmandikul tööealisest ja tööturul aktiivsest venekeelsest elanikkonnast kehtiv või kehtivatele tasemetele ümberarvestatav keeletaseme tunnistus, mis peaks võimaldama töötada vastavat taset nõudvatel ametikohtadel.

317. Eesti keele oskus enesehinnangu alusel on Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu 2011. a andmetel paranenud kõigis vanuserühmades; vähenenud on nende inimeste hulk, kes enda hinnangul ei oska üldse või valdavad eesti keelt passiivselt. Oma eesti keele oskust hindavad kõrgemalt töötavad ja kõrgema haridustasemega inimesed Kodakondsusest lähtuvalt on Eesti kodakondsusega inimeste enesehinnanguline keeleoskuse tase oluliselt paranenud ja eelkõige on vähenenud nende inimeste hulk, kes ei oska üldse eesti keelt.

Rahvusringhääling rassiliste eelarvamuste tõkestajana

318. Integratsiooni monitooringu 2011. a järgi venekeelse elanikkonna enesehinnanguline informeeritus oma kodukohas, Eestis ja EL-s toimuvast on tõusnud. Uuringu kohaselt Eestis toimuvast peab end hästi informeerituks 79% (2008 oli vastav näitaja 70%). EL-s toimuvast peab end hästi informeerituks 58%, võrreldes aastaga 2008 oli vastavaks näitajaks 45%.

319. Eesti Rahvusringhäälingu (ERR) arengukava 2010-2013 kohaselt Rahvusringhäälingu saated ja internetimeedia kanalid toetavad Eesti ühiskonna gruppide vahelist üksteisemõistmist ja sallivust, andes sõna võimalikult paljude erinevate Eesti ühiskonna esindajatele. ERR pöörab erilist tähelepanu sellele, et tema kanalites oleks kuuldavad erinevad elanikkonna grupid: eakad, erivajadustega inimesed, rahvusvähemused, religioossete kogukonnad, noored ja lapsed. Selleks on ERR programmides kavas saated erinevate sotsiaalsete rühmade esindajate ja arvamusiidrite osavõtul, religioonisaated, saated eakatele, puuetega inimestele.

320. 2008. a. augustis alustas ERRi programmis tööd ETV2. Uue telekanali abil suurendati venekeelsetele elanikele mõeldud ning nende osalusega valminud saadete osakaalu, pannes erilist rõhku info- ja publitsistikasaadetele. Samuti esitatakse kanalil ETV populaarseid saateid venekeelsete subtiitritega.

321. ETV2 jätkas 2011. aastal lastele ja kultuurile ning venekeelsele vaatajale suunatud telekanali kuvandi hoidmist ja kinnistamist. ETV2 programmilised eesmärgid olid pakkuda venekeelsele elanikkonnale nädalas vähemalt kahte omatoodetud programmi, tuua kogu lasteprogramm üle ETV2 ja kujundada öhtune programmivöönd kultuurihuvilise vaataja ootustele vastavaks.

322. Eestis on televisiooni- ja raadioprogrammide keele valik vaba ja Eesti tegevuslooga tegutseb 2012. aastal 3 venekeelset televisiooni- ja 8 raadioprogrammi. Seadusega on tagatud televisiooni- ja raadioteenuse vastuvõtmise ja taasedastamise vabadus. Teisest riigist pärit televisiooni- ja raadioteenuse vastuvõtmist ja taasedastamist ei piirata.

Inimõiguste printsiipide tutvustamine läbi meedia

323. Inimõiguste printsiipe tutvustatakse Rahvusringhäälingu programmides jooksvalt. ERRi uudisteportaali sisaldavad nii raadio- ja teleprogrammides loodud uudiseid pildis ja helis kui ka oma toimetuses loodud tekstiuudiseid, seda ka inglise ja vene keeles.

324. Kanal ETV on iganädalaselt kavas välispoliitikasari Välisilm ja Välisilma toimetuse valitud dokumentaalfilmid, kus on käsitletud inimõiguste olukorda välisriikides, näiteks Venemaal, Valgevenes, Ukrainas, Aserbaidžaanis ning inimkaubandusega seotud teemasid. Inimõiguste teemat käsitletakse pisteliselt ka iganädalases arutelusaates „Vabariigi kodanikud“.

325. Kanalil ETV2 on alates 2009. a sügisest eetris igapäevane 2-minutiste teleklippide sari „6 billion others“, mis koosneb 150 osast ja on eetris vahetult pärast venekeelset AK-d. Sarjas saavad sõna erinevatest rahvustest, rassidest ja poliitilistest süsteemidest inimesed üle planeedi. Teleklippide eetrikordi on olnud perioodil 2009-2012 esimesel poolaastal 626, maht 17,5 tundi.

326. ERR raadioprogramm Vikerraadio, mis on uuringute kohaselt Eesti kõige suurem kuulajate arvuga raadiokanal, mida kuulab nädalas keskmiselt 340 000 inimest, edastab iganädalast 1-tunnist välispoliitikakäsitlust (Uudis+), mis käsitleb muuhulgas ka inimõiguste teemat.

327. Raadioprogramm Raadio 4 käsitleb rahvusvahelist, k.a. inimõiguste programmi lõikudena (saated Keerdkäigud, Vaatleja, Euroopa täna) või reportaažidena saadetes Tipptund, Meridiaan või Päevakaja. Võrdse kohtlemise tematika leiab käsitlemist paljudes arutelusaadetes, eriti arvestades, et Raadio 4 on võrkeelne (venekeelne) raadio.

328. Ühise teabevälja ja suurema informeerituse saavutamiseks võimaldab MISA igal aastal integratsioonialaste tele- ja raadiosaadete ning trükimeedia väljaannete tootmist. Lisaks eelpoolnimetatule toetab MISA ka internetiprojekte, et suurendada Eesti ühiskonnas info kättesaadavust ning aktiivse osalemise võimalusi. Toetatud on projekte teadlikkuse tõstmiseks võrdse kohtlemise seadusest, mille sihtrühmaks on olnud kutseliidud, töötajate ja tööandjate esindusorganisatsioonid, vähemuste esindusorganisatsioonid, muu avalikkuse teavitamine. Kokku on MISA perioodil 2009-2012 toetanud 27 ühise teabevälja edendamiseks loodud meediaprojekti

kokku 875 926,56 euroga.

329. 2011-2012 viib IOMi Tallinna esindus projekti „Parem“²² eesmärgiga suurendada teadlikkust varjupaiga- ja rändeküsimustes. Projekti põhieesmärk on suurendada üldiseid teadmisi terminoloogiast ning toetada üldist sallivust pagulaste ja teiste riiki saabunute suhtes. Projekti jooksul käsitletakse teemat kajastatakse nii kirjutavas pressis, raadios, televisioonis kui ka Internetis, toimuvad koolitused ajakirjanikele.

²² <http://www.iom.ee/parem/projekt>